

Україна:

події,
факти,
коментарі

2013 № 6

Україна: події, факти, коментарі

Інформаційно-аналітичний журнал

Для керівників та працівників інформаційних структур на місцях
№ 6 2013

Засновник

Національна бібліотека України імені В. І. Вернадського

Головний редактор

В. Горвий, д-р іст. наук, професор, заступник гендиректора НБУВ

Редакційна колегія:

Л. Чуприна, заввідділу оперативної інформації

Т. Гранчак, заввідділу політологічного аналізу

Н. Вітушко, заввідділу електронних технологій обробки інформації

Т. Дубас, заввідділу синтезу соціокультурних мережевих ресурсів

Комп'ютерний дизайн: Г. Булахова

Видається з 01.01.1998 р.

Свідоцтво про державну реєстрацію

КВ № 5358 від 03.08.2001 р.

Виходить двічі на місяць

Матеріали друкуються українською та російською мовами

Редакція залишає за собою право редагувати та скорочувати тексти

Передрук – тільки з дозволу редакції

Адреса редакції:

НБУВ, просп. 40-річчя Жовтня, 3, Київ, 03039, Україна

Тел. (044) 524-25-48, (044) 525-61-03

E-mail: siaz@pochta.ru

www.nbuv.gov.ua/siaz.html

ЗМІСТ

Коротко про головне

Тристороння зустріч президентів України, Польщі й Угорщини у Варшаві	4
---	---

Ювілей генерального директора Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського академіка О. С. Онищенка	4
--	---

Аналітика

Ворошилов О. Перспективы сотрудничества Украины с Таможенным союзом в оценках экспертов	6
---	---

Калініна-Симончук Ю. Ініціатива громадських організацій щодо референдуму зі зміни політичної системи: факти і коментарі	13
---	----

Економічний ракурс

Пальчук В. Урожай зернових-2013: обсяг перевищить минулорічний показник на 20–30 %	16
--	----

Рябоконе А. «Газпром» в условиях глобальных изменений на мировом энергетическом рынке	27
---	----

В об'єктиві - регіон

Горова С. Вибори в Києві: прогнози експертів і політиків	38
---	----

Потіха А. Суспільно-політична ситуація у Львівській та Івано-Франківській областях	41
--	----

Наука - суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти	52
Загальна характеристика наукової і науково-технічної діяльності	54
Діяльність науково-дослідних установ	54
Аерокосмічна і авіаційна галузі	56
Інноваційні розробки та технології	57
Новітні технології для харчової промисловості	57
Енергоощадні технології	57
Підготовка науково- і науково-педагогічних кадрів	58
Освіта та кадрове забезпечення в Україні	59
Охорона здоров'я	64
Наука і влада	65

До уваги держслужбовця

Радченко В., Левченко Ю., Шкаріна В.

Антикризове управління

Список літератури з фондів Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського (2011–2012) (<i>Продовження</i>)	67
---	----

Коротко про головне

Тристороння зустріч президентів України, Польщі й Угорщини у Варшаві

У п'ятницю, 22 березня, Президент України В. Янукович здійснив робочий візит до Республіки Польща.

У Варшаві відбулася тристороння зустріч Президента України В. Януковича, Президента Республіки Польща Б. Коморовського й Президента Угорщини Я. Адера.

Глава Адміністрації Президента України С. Львовчкін, коментуючи тристоронню зустріч президентів України, Польщі та Угорщини, зазначив, що вона вкотре підтвердила, що Польща та Угорщина є безумовними прибічниками євроінтеграційного курсу України.

За його словами, головним питанням зустрічі було підписання Угоди про асоціацію України та ЄС, яке має відбутися у Вільнюсі в листопаді цього року та є одним із пріоритетів зовнішньої політики України. «Підтримання постійного діалогу з європейськими колегами – це дієвий інструмент на цьому шляху», – сказав глава Адміністрації Президента України.

С. Львовчкін також додав, що в центрі уваги президентів були питання взаємодії в рамках Карпатського регіону, зокрема питання співпраці між країнами в прикордонних областях (*Офіційне інтернет-представництво Президента України* (<http://www.president.gov.ua/news/27211.html>). – 2013. – 22.03).

Ювілей генерального директора Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського академіка О. С. Онищенка

17 березня свій ювілей відзначив генеральний директор Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського, учений-філософ і культуролог, академік Національної академії наук України (1997), заслужений діяч науки й техніки України, лауреат Державної премії України в галузі науки й техніки (2008) Олексій Семенович Онищенко.

З іменем О. С. Онищенко, його багаторічною науково-дослідною та організаційною діяльністю пов'язаний розвиток нових, перспективних напрямів наукової думки, формування авторитетної школи вітчизняного бібліотекознавства, яка виховала плеяду талановитих учених і практиків.

Увага Олексія Семеновича зосереджена на вивченні соціокультурних процесів, тенденцій формування в Україні інформаційного, громадянського суспільства. Він брав

участь у розробці концепцій ідеології державотворення, розвитку гуманітарної сфери, реформи політичної системи, державної інформаційної політики. Під науковим керівництвом і за участі О. С. Онищенко підготовлено і видано чотири томи «Історії Національної академії наук України», два томи «Історії Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського», п'ять томів «Національної бібліографії України», організовано видання багатотомного видання «Вибрані наукові праці академіка В. І. Вернадського». Реалізація розробленої ним концепції розвитку Національної бібліотеки України імені В. І. Вернадського сприяла перетворенню її на загальнодержавний науково-інформаційний комплекс.

І сьогодні професіоналізм О. С. Онищенко, його широка ерудиція, працездатність, відповідальність, небайдужість, творчий підхід і відданість своїй справі є зразком того, яким має бути справжній учений.

З нагоди ювілею вітаємо О. С. Онищенко з Днем народження!

Зичимо міцного здоров'я, добробуту, невичерпної енергії та оптимізму, натхнення і сил для подальшої плідної творчої діяльності на благо української науки, реалізації запланованого та гідної оцінки сучасників!

Колектив СІАЗ НБУВ

Аналітика

О. Ворошилов, ст. науч. сотр. «СІАЗ» НБУВ, канд. ист. наук

Перспективы сотрудничества Украины с Таможенным союзом в оценках экспертов

Во время пресс-конференции 6 марта в Каневе *глава Украинского государства В. Янукович* сообщил, что ориентировочно в апреле президенты Украины, РФ, Казахстана и Беларуси обсудят вопрос о присоединении Украины к положениям Таможенного союза.

Президент, в частности, рассказал, что во время последних переговоров с президентом РФ В. Путиным 4 марта они обсуждали вопрос формата работы Украины с Таможенным союзом (ТС). В. Янукович проинформировал, что они договорились продолжить эту работу не только на уровне правительств, но и с привлечением исполнительного органа Таможенного союза. Он отметил, что после этой работы в течение полутора-двух месяцев должна состояться встреча президентов Казахстана, Беларуси, России и Украины. Президент Украины прогнозирует, что такая встреча состоится в апреле. «На этой встрече мы будем обсуждать эти вопросы и принимать соответствующие решения», – сказал он.

По убеждению В. Януковича, формат сотрудничества Украины с Таможенным союзом не должен противоречить международным обязательствам Украинского государства и призван способствовать формированию таких отношений, которые бы создавали мотивации для увеличения товарооборота и условия для движения товаров и финансов. «Все, что не будет противоречить нашим международным обязательствам, не будет противоречить правилам ВТО, по всем этим вопросам мы готовы присоединиться к положениям Таможенного союза для того, чтобы создать условия для наших товаропроизводителей, для наших экономик», – подчеркнул Президент.

По словам главы государства, этот формат сотрудничества должен снять проблемы, которые есть сегодня в торгово-экономических отношениях между Украиной и странами-участницами Таможенного союза. При этом глава государства отметил, что только с Россией в прошлом году Украина потеряла примерно до 5 млрд дол. товарооборота. Как известно, Украина предложила формат сотрудничества с Таможенным союзом в формате «3+1» (Россия, Беларусь и Казахстан плюс Украина), при котором наша страна не становится официальным членом ТС.

Как заявил *министр иностранных дел Украины Л. Кожара*, «для Украины наиболее приемлемой формой сотрудничества с Таможенным союзом является формат “3+1”, в котором наше государство могло бы принимать участие путем создания зоны свободной торговли с Таможенным союзом и присоединения к тем либо иным соглашениям этого межгосударственного образования в отдельных сферах, с учетом интересов всех без исключения сторон». Л. Кожара также подчеркнул, что Киев заинтересован в расширении экономического сотрудничества с Таможенным союзом и продолжает искать такие формы взаимодействия, которые бы учитывали национальные интересы страны.

Кроме того, министр высказался за развитие взаимодействия между Таможенным союзом и европейским рынком. «Сегодня для Украины это очень конкретный экономический вопрос. Наша задача – создать основу для настоящего объединения всей Европы, – заявил Л. Кожара. – Украину, ЕС и Россию в перспективе должны объединить безвизовый режим и совместная зона свободной торговли».

Однако такая инициатива не нашла поддержки со стороны членов ТС. В частности, *посол России в Украине М. Зурабов* назвал маловероятным возможность сотрудничества Украины с Таможенным союзом по формуле «3+1». «Надо учитывать то, что на политическом уровне такая возможность на сегодняшний день рассматривается как маловероятная», – сказал он.

Как утверждают информированные источники в Киеве, Москва не приняла это предложение, поскольку формата «специального членства» нет в уставных документах Таможенного союза.

Вместе с тем М. Зурабов назвал важным сотрудничество между Киевом и странами Таможенного союза на пути поиска формата сотрудничества. «Есть в этом направлении уже определенные достижения, потому что существуют рабочие группы, комиссии... такая работа ведется на постоянной основе», – подчеркнул он.

Впрочем, в Киеве считают, что в последнее время российская сторона смягчает позицию в отношении Украины, в том числе и по вопросу ТС. И происходит это из-за действий Евросоюза, который занял неожиданно активную позицию в процессе евроинтеграции Украины.

В частности, *руководитель Международного института демократий С. Таран* отмечает, что на сегодняшний день Москва готова снизить планку требований. «Президенты, завершившие прошлый год на скандальной ноте – декабрьский визит В. Януковича в Москву был отменен в день визита, – сейчас возобновили диалог, сверили позиции. Само по себе это означает, что российская сторона отказалась от ультимативного тона переговоров с Киевом», – сказал эксперт. Он также подчеркнул, что, «учитывая все обстоятельства, в первую очередь – итоги саммита Украина – ЕС, в России признают, что членство Украины в Таможенном союзе сейчас невозможно. А замораживать отношения с Киевом неразумно».

«На мой взгляд, это чрезвычайно важное замечание: российский лидер четко обозначил, что интеграция с Таможенным союзом – не чистая экономика, как говорят многие представители партии власти, а вопрос политики. Даже политической стратегии. В Москве отлично понимают, что если соглашения, связанные с евроинтеграцией, будут подписаны, то можно ставить крест на попытках втянуть Украину в российскую внешнеполитическую орбиту, сделать ее пророссийским плацдармом в Восточной Европе», – полагает С. Таран. Он считает, что ситуация прояснится через три месяца, когда станет известно, будет ли ЕС подписывать соглашение о сближении с Украиной.

Директор Киевского центра политических исследований и конфликтологии М. Погребинский согласен с тем, что на сегодняшний день позиция России относительно условий членства Украины в Таможенном союзе является не такой жесткой, как ранее, поскольку его выгоды для нашего государства российская сторона связывает со степенью интегрированности.

«Раньше со стороны России были заявления, что никаких промежуточных форм (членства Украины в Таможенном союзе. – Ред.) мы не рассматриваем. А теперь В. Путин говорит, что Украина может получить рост ВВП или на 1, или на 6 %, в зависимости от степени интегрированности в Таможенный союз. Очевидно, российская сторона говорит, что полноправное членство необязательно, может быть различная степень интегрированности. Я считаю, что Россия смягчила свою позицию – я так интерпретирую слова В. Путина», – сказал политолог.

Он прибавил, что такую форму сотрудничества с ТС раньше и предлагала украинская сторона. В то же время, по мнению эксперта, в переговорах на эту тему «какого-то очевидного прогресса нет», а происходит «определенное объяснение собственных проблем».

По словам М. Погребинского, высказывания В. Януковича относительно вступления Украины в ТС свидетельствуют о том, что он не готов жестко заявить об отказе, как и не готов сказать о том, что давало бы основания надеяться, что Украина хотя бы в будущем сможет стать членом Таможенного союза.

Оценивая последние внешнеполитические события, М. Погребинский выразил мнение, что «никакого сближения с Европой не произошло и никакого реального сближения с Россией также не состоялось». «Украина, как и раньше, находится в ситуации неопределенности: она не нашла такого формата дружбы с одними и с другими, чтобы все были довольны, но в то же время она никому не отказывает», – подытожил политолог.

М. Погребинский высказал уверенность в том, что, хотя Украина и является неудобным членом как в Евросоюзе, так и в Таможенном союзе, вопрос её вступления в одну из организаций – сугубо политический: «Вопрос об участии Украины в ТС является принципиальным для европейцев. Это борьба ... Украина – некомфортный член ТС. Она была бы головной болью больше, чем

пользой для ТС. Для России движение Украины к ТС является политической победой между РФ и Европой. Лучший вариант был бы таким: Европа отказывается подписывать Соглашение об ассоциации, но Украина заявляет, что всё равно будет выполнять требования ассоциации – это в её интересах.

Политолог, советник Президента Украины Д. Выдрин также уверен в том, что данный вопрос уже давно перешел из экономической плоскости в политическую: «Если появились претензии со стороны европейских партнеров, которые говорят, что сотрудничество с ТС может осложнить геополитическую конструкцию Украины с Европой, то это уже даже не политика, а геополитика – высшая фаза политики», – уверен Д. Выдрин.

Точку зрения о том, что украинские сторонники Таможенного союза воспринимают его более политически, чем экономически – как «союз с Россией» – разделяет **польский политолог, президент Фонда им. С. Батория в Варшаве А. Смолар**. Одновременно он обнадеживает украинских сторонников евроинтеграции, говоря, что если нынешняя украинская власть готова принять демократические нормы Европы, то они получают возможность подписания ассоциации с ЕС и заодно обезопасят Украину от давления России. «И тогда отношения между Украиной и Россией докажут то, что давление со стороны Москвы прекратится, как в случае с Польшей. У нас довольно плохие отношения с Россией, она оказывала давление на экономическую политику, но когда мы начали вести переговоры с ЕС, политика Кремля стала для нас неприемлемой и она больше не распространяется на нас», – приводит он пример из недавней истории своей страны.

«Главная проблема Украины – внутри нее, именно в выборе между Россией и Европейским Союзом, потому что даже отношения с Россией станут лучше с того момента, когда Кремль увидит, что больше невозможно шантажировать Украину».

Хотя и экономические аспекты вопроса со счетов никто не сбрасывает. Как проинформировал **экономист Международного центра перспективных исследований и конфликтологии А. Кошик**, украинские ученые ранее тщательно рассмотрели все варианты, связанные с интеграцией в ТС. «Украина действительно получила бы от членства в ТС ощутимую экономическую выгоду – и снижение цен на энергоносители, и оживление промышленности за счет новых кооперационных связей. Совокупно это дало бы в среднем 9 млрд дол. в год», – отметил эксперт.

С другой стороны, добавил А. Кошик, экономические расчеты, связанные с евроинтеграцией, практически не проводились: «Нам говорят, что, в общем, в будущем на перспективу это выгодно. Но нужно учитывать то обстоятельство, что Украина в свое время вступила в ВТО крайне поспешно, желая в первую очередь опередить Россию, а поэтому согласилась на невыгодные условия. У нас примерно в два раза ниже уровень таможенной защиты, чем у наших партнеров. Как только подпишем соглашение о зоне свободной торговли

с Евросоюзом, европейские товары потоком хлынут в Украину. А Таможенный союз вынужден будет, защищая свою экономику, ввести торговые барьеры на границах с Украиной. Куда в таком случае деваться украинским производителям, кому будут нужны их товары? Последствия будут катастрофическими для экономики Украины и для наших граждан», – прогнозирует эксперт.

Также А. Кошик считает неслучайным замечание В. Путина во время встречи с В. Януковичем в Завидово о трудовых мигрантах. По разным данным, в России работают 1–1,5 млн граждан Украины. Эксперт отметил, что в последние годы денежные переводы гастарбайтеров из России превышают суммы переводов из стран ЕС: «В Европе безработица, экономические проблемы. Они будут постепенно выдавливать украинских гастарбайтеров. Членство страны в Таможенном союзе оживило бы ряд отраслей и позволило бы им найти работу на родине. В противном случае и ЕС откажется от наших рабочих рук, и Таможенный союз закроет границы. Куда пойдут эти люди? Не исключено, что на улицу – протестовать против евроинтеграции».

Со своей стороны *руководитель Центра прикладных политических исследований «Пента» В. Фесенко* убежден, что в нынешней политической ситуации Президент Украины В. Янукович вынужден торговаться и с Москвой, и с Брюсселем. Комментируя итоги встречи президентов Украины и РФ в Завидово 4 марта, он заявил, что «главный итог встречи в том, что она состоялась. Процесс идёт. Для Президента Украины В. Януковича этот визит – в стиле “чартерной дипломатии”. Он вынужден торговаться и с Брюсселем, и с Москвой. Европу шантажируют темой ТС, а Россию убеждают темой уступок по причине ЕС», – уверен эксперт.

Впрочем, В. Фесенко считает, что «продолжение украинско-российской партии может появиться только после решения по евроинтеграции Украины. Как только для двух стран станет ясно, что соглашение с ЕС не будет подписано, игра пойдёт иначе. По времени принятие решений – это июнь – октябрь».

Президент РФ В. Путин хотел бы свести все темы к одной – к ТС... После решения о евроинтеграции Украины иначе пойдёт диалог России и Украины».

В свою очередь *политолог, профессор Киево-Могилянской академии А. Гарань* констатирует, что ныне «Украина с опаской относится к предложениям вступить в Таможенный союз. ...И у Киева есть немало причин, как объективных, так и надуманных, чтобы пока что отказывать предложениям Москвы».

Хотя, как считает А. Гарань, В. Путин как бы заманивает В. Януковича в ТС экономическими преференциями, и это может теоретически сработать, так как В. Януковичу нужно найти средства для улучшения социально-экономического положения в Украине. Но в долгосрочной перспективе это угрожает Украинскому государству политическим подчинением России. «Пойдя на политические уступки, вступая в ТС, где Украина не имеет даже достаточно голосов, чтобы защищать свои позиции, Украина может очень много потерять. История показывает, что, вступая в союзы с Россией и получая краткосрочные

преимущества, в перспективе Украина теряет все. То есть политически это несет угрозу и Украине в целом, и В. Януковичу в том числе как Президенту Украины. Мы понимаем, что В. Янукович противится вступлению в Таможенный союз, и мне кажется, что вряд ли тут В. Путину удастся добавить В. Януковича», – прокомментировал эксперт итоги последней встречи президентов Украины и РФ.

Народный депутат Украины О. Доний также считает подобные опасения небеспочвенными. «Интерес России к Украине фактически выражается в постепенной корпорации Украины в Россию, то есть идет речь о возрождении Российской империи. Для этого используются последовательные методы, как в политической сфере, так и в экономической – создание ТС, вплоть до спортивной – идеи подкупа украинских клубов ежегодной многомиллиардной программой совместного чемпионата. Это интерес России», – уверен депутат.

О. Доний считает, что интересы Украины в Таможенном союзе находятся под знаком вопроса. «То, что происходит между другими странами – взаимовыгодный обмен товарами, человеческими ресурсами, обмен гуманитарной информацией, в ситуации с Россией не работает. И иллюзии, что российский рынок может помочь развитию украинской промышленности, развеиваются реальностью. К сожалению, практика свидетельствует, что Россия не рассматривает ни одну страну на территории бывшего СССР как равноценного партнера», – высказывает он мнение противников вступления в ТС.

Что касается российских экспертов, то они рассматривают вопрос о вступлении Украины в ТС довольно оптимистично. В частности, **проректор Университета им. Плеханова, директор Института политических исследований, член Общественной палаты РФ И. Марков** акцентирует внимание на том, что плюсы вступления в ТС лежат в плоскости экономики, а проблемы лежат в плоскости политики. И, на его взгляд, нет ни одной серьезной проблемы, которая бы лежала в экономической плоскости и препятствовала вступлению в ТС. Поэтому он совершенно уверен, что Украина обязательно присоединится к Таможенному союзу, но вопрос в том, на каких условиях и какую цену она за это заплатит? Но в любом случае, по мнению И. Маркова, Украина каждые полгода платит за неприсоединение к ТС деградацией своей экономики.

В свою очередь украинский эксперт, **директор Института политического анализа и международных исследований С. Толстов** обращает внимание на то, что в проекте соглашения между Украиной и ЕС об ассоциации, который фигурировал в прессе, нет указаний на то, что Украина связана в своих отношениях с другими интеграционными проектами. «Соглашение парафировано и будет подписано в том виде, в котором оно согласовано на сегодняшний день. Поэтому Украина может подбрасывать Евросоюзу новые вызовы, понимая текст буквально, попытаться решать вопросы с Таможенным союзом вне рамок этого соглашения», – заявил эксперт в ходе круглого стола на тему:

«Каковы шансы Украины заключить Соглашение об ассоциации с ЕС в 2013 г.».

Кроме того, С. Толстов подчеркнул, что Украине практически в любом случае придется искать алгоритм сотрудничества с Таможенным союзом – без этого сложно будет получить скидку на российский газ. По словам политолога, именно от этого будет зависеть инвестиционная привлекательность Украины.

С другой стороны *замруководителя Центра им. А. Разумкова В. Чалый* опасается, что желание сейчас же получить ощутимую экономическую выгоду может перевесить все прежние лозунги о перспективности евроинтеграции. Россия способна создать для Украины временный, на два-три года, режим экономических преференций, позволяющих решить все социальные проблемы, чтобы В. Янукович мог пойти на выборы 2015 г., полагает он.

Впрочем, как подчеркивает *политический обозреватель В. Портников*, «даже Таможенный союз остается для Кремля фикцией, потому что и А. Лукашенко, и Н. Назарбаев категорически выступают против его политического развития, а Н. Назарбаев даже пригрозил покинуть ТС, если об этом пойдет разговор».

...В Таможенный союз, кстати, попасть куда труднее, чем в ЕС: Украине необходимо будет годами пересматривать соглашения со странами ВТО, платить огромные штрафы. Даже если предположить, что завтра мы подпишем какой-нибудь меморандум о вступлении в ТС, это будет только означать начало процесса, который не закончится никогда».

В целом же, по мнению экспертов, украинская сторона пытается найти такой формат взаимоотношений с Таможенным союзом, который бы не стал преградой для подписания Соглашения об ассоциации и зоне свободной торговли с ЕС, тогда как российская сторона настаивает на более тесной интеграции Киева.

Прогнозируется также, что вопрос о стратегии взаимодействия Украины и ТС президенты В. Янукович и В. Путин, скорее всего, отложат по крайней мере до мая, когда решится вопрос о том, будет ли в ноябре подписано соглашение об ассоциированном членстве Украины в Евросоюзе, предполагающее создание зоны свободной торговли. На данном же этапе украинский и российский лидеры займутся текущими вопросами, которые традиционно связаны с поставками газа и базированием флота.

Ю. Калініна-Симончук, наук. співроб. НБУВ

Ініціатива громадських організацій щодо референдуму зі зміни політичної системи: факти і коментарі

Громадські організації Харкова і Херсона вимагають розпуску парламенту, а також виступають за скасування депутатської недоторканності і зміни політичної системи на всеукраїнському референдумі.

Так, відповідна резолюція була затверджена на Конференції громадських організацій членів «Єдиної соціальної мережі», яка проходила 19 березня в Харкові¹.

«З моменту обрання Верховної Ради України пройшло більше чотирьох місяців, однак вищим законодавчим органом його конституційні функції не виконуються, життєво важливі для країни закони не приймаються. Кабінет Міністрів України в таких умовах не може повноцінно працювати і виконувати функції найвищого органу виконавчої влади. Законодавча та вся вертикаль державної виконавчої влади в країні фактично паралізована», – ідеться в резолюції.

Якщо на вимогу громадських організацій Президент не розпустить Верховну Раду, планується створення ініціативної групи для проведення всеукраїнського референдуму, на який будуть винесені питання скорочення чисельності народних депутатів до 300, запровадження другої палати парламенту – «палати представників регіонів».

«Головним завданням другої палати парламенту має стати законодавче забезпечення розвитку регіонів країни. Ця палата повинна мати контрольні повноваження щодо виконання законів та володіти правом вето», – наголошується в резолюції.

Автори резолюції також пропонують винести на референдум питання про повне скасування депутатської недоторканності та проведення виборів до Верховної Ради виключно на мажоритарній основі.

¹ Довідково: «Єдина соціальна мережа міста Харкова» – це об'єднання 78 громадських організацій. Тринадцять років їхні активісти переймаються вирішенням проблем працевлаштування, реабілітації і соціалізації інвалідів, чорнобильців та пенсіонерів. Вони організують відпочинок і фестивалі, спортивні змагання та благодійні акції. Більшість громадських організацій є виконавцями соціального замовлення мерії, тобто на конкурсній основі муніципалітет обирає проекти і їх фінансує. А під час щорічної конференції партнери «Єдиної соціальної мережі» звітують про свої успіхи та проблеми.

На думку харківського політолога І. Поліщука, влада скористалася найуразливішими верствами населення, які скаржаться на малі пенсії та соціальні виплати, з метою на громадські організації соціального спрямування владі найлегше впливати.

«Як мені здається, як ото у радянські часи було – це ініціатива знизу, але добре організована. Це як засіб тиску на опозицію, щоб була ініціатива знизу про розпуск парламенту», – сказав І. Поліщук «Радіо Свобода».

Подібне припущення висловлюється виданням «Дніпроград», яке звертає увагу на те, що інтернет-сторінка «Єдиної соціальної мережі» функціонує на платформі «Управління праці та соціальних питань департаменту праці та соціальної політики Харківської міської ради».

Водночас, на думку заступника міського голови із соціальних питань С. Горбунової-Рубан, харківські громадські організації абсолютно вільні у своїй діяльності та у виборі тематики резолюцій.

«Якби ми прагнули тиску на громадські організації, то, мабуть, ми туди прийшли б удесятьох і стежили, щоб раптом нічого не трапилось. Завдання ж влади не в контролі, а в прагненні навчити їх працювати і створювати їм нормальні умови», – зазначила в коментарі «Радіо Свобода» С. Горбунова-Рубан, заперечуючи можливість тиску міської влади на громадські організації.

Як повідомляють ЗМІ, своїх харківських колег із громадського сектору, які 19 березня вимагали розпуску парламенту, підтримали херсонські громадські організації, що представляють Всеукраїнське товариство політв'язнів і репресованих, Організацію солдатських матерів України, Лігу ділових і професійних жінок, Фонд «Міжнародне партнерство» та ін.

Як переконує експерт газети «Сьогодні» в статті «Рада: приборкання референдумом», цей референдум має небезпечний сценарій. Політолог вважає, що у влади фактично немає способів впоратися з нинішнім парламентом, крім розпуску або референдуму. Він повністю переверне політичну дошку, однак це потрібно владі, так як нинішній політичний ландшафт для неї небезпечний. Все йде до розв'язки, і буде вона до президентських виборів, можливо, вже нинішньої осені. Опозиції референдум не вигідний – у неї немає шансів його виграти, але у неї є інший важіль – спробувати підняти народ на повстання.

Оглядачі ЗМІ звертають увагу на те, що частина положень прийнятої конференцією «Єдиної соціальної мережі» повторює питання загальнонаціонального референдуму 2000 р., який так само був організований «за ініціативою знизу», хоча його справжнім ініціатором виступила адміністрація Президента Л. Кучми, а реальним виконавцем став Фонд «Соціальний захист» близького в той час до Кучми олігарха О. Волкова.

Результати референдуму 2000 р. цілком влаштували його організаторів – були підтримані ідеї щодо скорочення кількості депутатів і впровадження верхньої палати. Спостерігачі відзначали, що якби ці результати стали частиною українського законодавства, реальні повноваження Президента країни

було б суттєво розширено, а можливості парламенту – навпаки, помітно зву-жено. Утім, все це потребувало внесення змін до Конституції, що міг зробити лише парламент. Корпоративна солідарність депутатів обумовила зволікання ними імплементації результатів референдуму. А згодом після вибуху «касетного скандалу» питання взагалі було відкладене в шухляду.

Сьогодні ситуація дещо інша у зв'язку з ухваленням Верховною Радою і підписанням Президентом Закону про референдум, який надає більш широкі можливості для зміни законів й Конституції – за ним результати референдуму не мають затверджуватись парламентом. З іншого боку, підтримана херсонськими організаціями ініціатива «Єдиної соціальної мережі» передбачає внесення змін до Конституції. А стаття 17 чинного Закону про референдум вимагає вносити зміни до Основного закону не менш як двома третинами депутатського корпусу (чого, власне, вимагає і сам Основний закон). Референдум може ці зміни лише «затвердити». Отже, проведення референдуму щодо внесення змін до політичної системи має відбуватись одночасно з проведенням змін до Конституції. У цьому контексті симптоматичною виглядає заява голови Конституційної Асамблеї (КА) Л. Кравчука стосовно ймовірності референдуму щодо прийняття розробленої КА концепції змін до Основного закону.

За словами экс-президента, у другій половині березня Конституційною Асамблеєю вже буде підготовлена концепція змін до Основного закону. Закінчення роботи очікується на початку 2014 р. Головним результатом роботи КА має стати проект закону «Про внесення змін до Конституції». Вже сьогодні можна впевнено прогнозувати, що цей документ стане головним каменем спотикання для парламентських сил.

«Якщо якась із партій відмовиться голосувати за вивірених до коми проєкт – задуть амбіції чи корпоративні цілі, – у нас буде можливість сказати людям: ось вам ваші хлопці, у них інші цілі. Тоді я звернуся до народу, питаю: що нам далі робити? І народ відповість: давайте проголосуємо замість Верховної Ради. Потім – тільки референдум, іншого виходу немає, – вважає Л. Кравчук. – Якщо будемо навколо депутатів ходити, як кіт навколо гарячої каші, вони всерйоз подумають, що так вже важливі».

Враховуючи складність розглянутої схеми, нинішня «народна ініціатива» зі зміни політичної системи виглядає, швидше, інструментом тиску на опозицію, або запасним сценарієм для влади.

Водночас не можна виключати її часткової реалізації. Наприклад, в аспекті питання про розпуск парламенту і зміни виборчої системи з проведенням перевиборів на мажоритарній основі.

Отже, розвиток і реалізація ініціативи харківських і херсонських громадських організацій залежатиме від ситуативних інтересів Банкової. Якщо Верховна Рада найближчим часом продемонструє конструктивний підхід до роботи, референдум про зміну політичної системи, найімовірніше, буде відкладений.

На завершення зазначимо: ідея проведення референдуму в Україні дедалі активніше розглядається як політиками, так і експертним середовищем – на всенародне обговорення пропонують винести питання змін до Конституції, вступу до Митного союзу, статусу російської мови тощо. Популяризація такої ідеї, апеляція різних політичних сил до народу і їх прагнення використати громадський потенціал у власних цілях свідчить про нездатність політичної еліти виробити компромісне бачення розвитку країни, поступитись власними тимчасовими інтересами в стратегічних інтересах держави і вирішувати актуальні питання на рівні політикуму, що посилює внутрішні та зовнішні ризики України в умовах глобальних впливів (*Newsru.Ua* (http://rus.newsru.ua/ukraine/06mar2013/konstitutsiya_kravchuk.html). – 2013. – 6.03; *Радіо Свобода* (<http://www.radiosvoboda.org/content/article/24933434.html>), *RegioNews* (<http://regionews.sumy.ua/node/12682>). – 2013. – 19.03; *УНН* (<http://www.unn.com.ua/uk/news/1196685-kharkivski-gromadski-organizatsiyi-zvernutsya-do-prezidenta-z-prokhannyam-rozpustiti-parlament>), *BBC Україна* (http://www.bbc.co.uk/ukrainian/politics/2013/03/130320_referendum_closer_sx.shtml). – 2013. – 20.03).

Економічний ракурс

В. Пальчук, мол. наук. співроб. СІАЗ НБУВ, канд. наук із соц. комунікацій

Урожай зернових-2013: обсяг перевищить минулорічний показник на 20–30 %

В Україні стан озимих зернових культур оцінюється як добрий і задовільний на 91 % засіяних площ, слабкий і зріджений – на 8 %, що дає підстави робити хороші прогностні оцінки майбутнього врожаю. За повідомленням Міністерства аграрної політики і продовольства, у доброму й задовільному стані сходи на 7,4 млн га, або 91,6 % площ, у слабкому й зрідженому – на 0,7 млн га (8,5 %). Середній показник площ посівів озимих культур, які в незадовільному стані, 8 % є близьким до середньостатистичних показників загибелі посівів від несприятливих умов. «Це абсолютно невелика й нормальна цифра. Наприклад, у 2003 р. загибель озимих посівів становила майже 70 %, у 1994 р. – близько 35 %, у 1987 р. – було десь 25 %. В інші роки відсоток загибелі озимих культур був невеликим і потрапляв у межі 10 %», – пояснив ситуацію з озимими директор Українського гідрометеоцентру М. Кульбіда.

Загалом, за словами начальника відділу агрометеорології Українського гідрометеорологічного центру Т. Адаменко, прогнозований обсяг пересіву не перевищує норму, тоді як минулого року через несприятливі погодні умови, зокрема коротку весну, загинуло 25 % озимих. «Зима була дуже хороша. Погодні умови були сприятливими. Осінь принесла сприятливі умови щодо вологоти, зима продовжила ряд теплих зим в Україні, проте це не завадило встановленню в грудні надійного снігового покриву. Усе це, плюс опади у вигляді снігу дають нам всі підстави, щоб сказати, що посіви перезимували абсолютно благополучно й невелика зрідженість – від 1 до 10 % є по всіх культурах. Таким чином, ми можемо прогнозувати, що площі пересіву озимих не перевищать 8 %. Навіть у таких областях, як Крим, де не було 40 % сходів, унаслідок глибокої відлиги потрібно буде пересівати всього 10 %», – пояснила такий прогноз Т. Адаменко.

Про підтвердження прогнозу хорошого врожаю зернових у 2013 р. говорить перегляд оцінки можливих обсягів експорту пшениці, здійснений Міністерством аграрної політики та продовольства України. «Так, виходячи з того, що стан озимих культур на сьогодні добрий і задовільний, сформувалися вигідні для виробників і експортерів ціни, обсяги експорту зерна можуть бути збільшені», – повідомив міністр аграрної політики та продовольства М. Присяжнюк.

Погоджується з думкою фахівців профільного міністерства президент Української зернової асоціації (УЗА) В. Клименко. За прогнозами УЗА, українські аграрії розраховують зібрати у 2013 р. 56 млн т зернових. «Ми збрали минулого року 46 млн т зернових. Цього року чудова зима. Нам треба пересівати тільки 3–5 % озимини. Тому ми розраховуємо на великий урожай цього року – на 10 млн т більше, ніж торік», – зазначив В. Клименко. За його словами, це дасть змогу наступного маркетингового року збільшити експорт зернових з 22 до 30 млн т.

На думку фахівців Українського гідрометеорологічного центру й Мінагрополітики, за умови відсутності складних погодних явищ обсяг урожаю в Україні у 2013 р. може перевищити минулорічний показник на 20–30 %. За даними прогнозів ФАО (Продовольчої і сільськогосподарської організації ООН), у 2013 р. урожай пшениці в Україні зросте майже на четверть – до 19,5 млн т. Це зміцнить позиції країни в десятці світових виробників пшениці й дасть змогу наблизитися до показників Туреччини, яка посіла дев'яте місце в рейтинговій шкалі. Як відомо, урожай зернових у 2012 р. в Україні становив 46,2 млн т проти 56,7 млн т у 2011 р.

Що стосується посівів озимих за регіонами, то, як вже зазначалося, більшість із них у хорошому й задовільному стані. Більшість посівів у незадовільному стані в Одеській області (близько 22 %), у Донецькій, Запорізькій і Херсонській областях (від 12 до 16 %). У більшості регіонів цей відсоток дуже незначний – від 3 до 9 %. «Слід сказати, що поки активні весняні процеси

не почалися. Льодова кірка, яка утворилася на території Сумської, Чернігівської, частково Київської областей та у деяких західних областях, з тривалістю залягання до шести тижнів – це та критична межа, коли певні негативні процеси пошкодження зимуючих сільськогосподарських культур уже почалися. В інших областях льодова кірка лежить від трьох до п'яти тижнів, і це ще період, який не повинен внести якісь корективи у відсоток площ у незадовільному стані, який зроблено відповідно до оцінок гідрометеорологічних організацій», – зазначив директор Українського гідрометеоцентру М. Кульбіда.

Так, станом на середину лютого в Криму зійшло 90 % озимих зернових культур. При цьому, як зазначає профільне міністерство АПК, у вересні – грудні минулого року через відсутність продуктивних опадів аграріям довелося садити озимі в суху землю, у результаті чого вони повільно сходили – тільки 15–20 % на кінець грудня, хоча зазвичай уже в жовтні – листопаді сходить 100 % озимих. «Це для нас аномалія, такого ніколи не було», – зазначив заступник міністра аграрної політики і продовольства Криму М. Полюшкін. Однак період теплої погоди, відсутність різких коливань, лютневі «вікна» і найголовніше – випадання опадів у грудні й січні дало змогу зійти 90 % озимих, пояснив таку ситуацію з озимими М. Полюшкін,

За даними Херсонської облдержадміністрації, сходи озимих зернових по області отримано на площі 520,9 тис. га, що становить 98 % від посіяного, і підживлено 270,2 тис. га озимих зернових. Дано доручення головам районних державних адміністрацій, міським головам забезпечити проведення організаційної роботи щодо прискорення підживлення посівів озимих культур урожаю 2013 р. Аграрії Вінниччини задоволені станом озимого клину після двох найхолодніших місяців року. У зоні ризику – ячмінь і ріпак. Про це повідомив директор департаменту агропромислового розвитку Вінницької облдержадміністрації М. Неїлик. «...Стан озимини можна оцінити як хороший, рівень вегетації відповідає календарному періоду. У зоні ризику тільки озимі ріпак та ячмінь. Вони вразливі до низьких температур за відсутності снігового покриву», – зазначив він. За його словами, стан озимої пшениці – відмінний. Сходи озимих зернових отримано на 100 % площ. У хорошому стані 277 тис. га (67,6 %) площ посівів озимих зернових культур, у задовільному – 116,6 тис. га (28,4 %), слабкі та зріджені – 16,4 тис. га (4 %). Із майже 93 тис. га площ посіву озимого ріпаку в хорошому й задовільному стані 86,4 тис. га (93 %), у слабкому й зрідженому – 6,5 тис. га (7 %). Загрози для посівів ріпаку та ячменю можуть виникнути через стрімке танення снігового покриву, спричинене плюсовими температурами. Падіння ж температури до –14 градусів і нижче на два-три дні загрожує промерзанням вузла кушення і небезпекую подальшої загибелі рослин. Утім, поки що снігом вкрито 95 % вінницьких полів. Площа озимого клину на Вінниччині становить 410 тис. га. З них озимою пшеницею засіяно 352 тис. га, ріпаком – 93 тис. га, ячменем –

52,3 тис. га, озимим житом – 5 тис. га, резюмував директор департаменту агропромислового розвитку Вінницької облдержадміністрації М. Неїлик.

За даними опитування сільгоспвиробників, що здійснили експерти ІА «АПК-Інформ», посіви озимих зернових у Полтавській області в хорошому стані. Так, більшість аграріїв регіону зазначають, що наявні погодні умови сприяли тому, щоб озимі перезимували. Крім того, достатня кількість вологи в ґрунті в період проростання озимих сприяла формуванню хорошої кореневої системи. За інформацією Полтавської ОДА, аграрії області провели роботи з підкормки озимих культур на площі 153,6 тис. га, що становить 55 % від плану. Станом на 5 березня в області закуплено 80 тис. т діючих речовин мінеральних добрив.

У Київській області стан посівів озимих зернових оцінюється як задовільний. Достатня кількість вологи в ґрунті сприяє формуванню хорошої кореневої системи в зернових і дає можливість рослині нормально розвиватися. Крім того, аграрії зазначають, що сходи озимих культур за результатами аналізу монолітів отримано на 85–92 % посівних площах. Посівні площі під озимі зернові культури в Київській області, за даними Мінагрополітики, становлять 229 тис. га.

Озимина на полях Одеської області, яка займає разом з ріпаком 900 тис. га, на 95 % є в хорошому й задовільному стані, повідомив начальник Головного управління агропромислового розвитку Одеської облдержадміністрації А. Новаковський. «Основу валу цього річного врожаю зернових культур на Одещині становлять озимі пшениця та ячмінь. Площа першої культури сягає майже півмільйона гектарів, другої – близько 300 тис.», – зазначив А. Новаковський. У цьому році в Одеській області сприятливі погодні умови для розвитку озимих культур, що дає змогу сподіватися на якісний урожай озимих улітку 2013 р.

Озимі зернові культури на Миколаївщині добре пережили зиму і 95–97 % їх – у хорошому стані. «409 тис. га озимої пшениці добре перезимувало, і майже вся вона в хорошому стані. Враховуючи те, що в цьому році ми маємо її на 47 тис. га більше, ніж торік, то навантаження на весняно-польові роботи буде значно меншим. Ми наразі не плануємо нічого пересівати з озимих», – повідомив начальник Головного управління агропромислового розвитку облдержадміністрації В. Травянюк. Загалом у Миколаївській області планується посіяти близько 250 тис. га ярих культур, з них близько 100 тис. – ячменю. Підживлено близько 60 тис. га озимих, а Жовтневий район навіть розпочав боронування.

За інформацією департаменту агропромислового розвитку Запорізької ОДА, у регіоні під урожай восени було посіяно 667 тис. га озимих культур, сходи отримано на 97 % засіяних площ. Станом на 11 березня 50 % озимих у хорошому стані, 41 % – у задовільному й лише 9 % – слабкі та зріджені. На сьогодні запаси продуктивної вологи в метровому шарі ґрунту під озимими становлять 151 мм при нормі 143 мм. На початок березня аграрії провели

підкормку посівів на площі 355 тис. га, що становить 53 % від плану. Робота в цьому напрямі триває і буде завершена до кінця березня.

Івано-Франківські аграрії занепокоєні, що морози можуть спричинити загибель озимих, повідомив директор департаменту АПК Івано-Франківської ОДА І. Андрійшин. «Морози нас тривожать. Це є ризик, бо можливий розрив кореневої системи рослин. Сподіваємось, що великого перепаду температур не буде, бо це може спричинити загибель посівів», – повідомив І. Андрійшин. За його словами, на Прикарпатті після зими збережено 96 % озимої пшениці та 98 % озимого ріпаку. У ці дні сільгоспвиробники розпочинають перші весняно-польові роботи. В області вже підживлено 20 % озимих зернових і 30 % озимого ріпаку по мерзлоталому ґрунту.

Посіви озимих зернових у Львівській області в хорошому стані. Наявні погодні умови сприяли стабільному розвитку посівів. За результатами аналізу монолітів сходи отримано на 80–95 % посівів площ. У Львівській області посівні площі під озими зернові культури під урожай 2013 р., за даними Міністерства аграрної політики, становить 168,5 тис. га.

За дорученням першого заступника голови Рівненської облдержадміністрації А. Юхименка, упродовж зими місцеві науковці відстежують розвиток озимих пшениці, жита, ячменю і ріпаку. Наразі результати їх моніторингу оптимістичні: 97 % зернових у хорошому й задовільному стані, а погодні умови сприяють подальшому розвитку озимих. Тим часом для збільшення врожаїв аграріям рекомендують підтримати ці культури весняним підживленням. Нині сільгоспвиробники вже зарезервували понад 5 тис. т міндобрив, а це майже половина від потреби. До речі, цьогоріч аграрії області відвели під озими зернові близько 134 тис. га, що на 4 тис. га більше, ніж торік. Це дасть змогу наростити аграрний потенціал Рівненщини, зауважив А. Юхименко. Зокрема, пшеницею засіяли понад 100 тис. га, житом – понад 25 тис. га, а ще близько 7 тис. га ячменем. Водночас на понад 22 тис. га росте озимий ріпак, 95 % площ якого нині теж у хорошому стані.

За інформацією Хмельницької ОДА, стан озимих культур на 83 % у хорошому стані. Зважаючи на те, що саме озима пшениця для цього регіону є стратегічною культурою, перед аграріями поставлено завдання докласти максимум зусиль для отримання хорошого врожаю. Першим обов'язковим агротехнічним заходом у комплексі весняно-польових робіт має бути підживлення озимих культур підвищеними дозами мінеральних добрив. Усі технологічні прийоми проведення комплексу весняно-польових робіт повинні бути направлені на накопичення і збереження вологи в ґрунті, забезпечення високої репродуктивності сільськогосподарських культур й отримання високих врожаїв.

У Тернопільській області 85 % посівів озимого ячменю є в хорошому стані. За словами аграріїв регіону, сприятливі погодні умови, що спостерігалися на території області в період посіву й проростання зернових, сприяли отриман-

ню хороших і рівномірних сходів. Разом з тим більш точно говорити про стан озимої культури можна буде після обстеження монолітів.

На Чернігівщині понад 90 % озимих культур у хорошому й задовільному стані. Із усіх посіяних під цьогорічний урожай озимих культур, а це майже 242 тис. га, 91,4 % сходів у хорошому й задовільному стані і лише 8,6 % – у слабкому й зрідженому. Таку інформацію озвучив начальник відділу рослинництва департаменту агропромислового розвитку Чернігівської облдержадміністрації Т. Мілютенко. Це результат не лише кліматичних умов, а й, насамперед, упровадження новітніх технологій в аграрному виробництві. За словами заступника голови облдержадміністрації регіону О. Шанойка, озимою пшеницею аграрії засіяли 162,4 тис. га, житом – 76,9 тис. га, рапсом – 2,4 тис. га. Загальна посівна площа сільгоспкультур в області становить 1,153 млн га, що на 15,2 тис. га більше показника минулого року. У загальній структурі посівів зернові займають 61,5 %, технічні – 16,7 %, кормові – 13,5 %.

Цього року аграрії Харківщині очікують на високий урожай озимини. За даними обстежень, проведених науковцями Інституту рослинництва ім. Юр'єва, рослини озимих культур частково вийшли з-під снігу. Їх надземна маса на частині посівів постраждала від впливу морозів. Кінці листків на рослинах, приблизно на 20 % довжини, пошкоджені низькими температурами, особливо на полях з ранніми термінами сівби. За словами співробітників інституту, на сьогодні рослини зберігають життєздатність, стан вузлів кущіння на більшості посівів задовільний, судинні пучки в основі вузла кущіння не пошкоджені. У Харківській області близько 90 % посівів озимих культур у хорошому стані. Такі результати отримано завдяки відсутності критичних температур і достатнього снігового покриву на полях у зимовий період. Крім того, сільгоспвиробники зазначають, що за результатами аналізу монолітів посіви озимих розвиваються своєчасно.

Стан посівів озимих зернових культур у Донецькому регіоні в цілком задовільному стані, а отже, є всі передумови для того, щоб цього року в області зібрали щедрий урожай. Як зазначають фермери, оптимальна вологість ґрунту й температурний режим сприяли проростанню озимих культур і стабільному розвитку посівів. За результатами монолітів сходи отримано на 85–90 % посівних площ. Посівні площі під озимі зернові культури в Донецькій області становлять 475,6 тис. га. За словами в. о. начальника Головного управління агропромислового розвитку В. Джулая, із 437 тис. га в хорошому стані 49,1 %, на інших площах – у задовільному. На сьогодні головне завдання – підкормка озимих. У зв'язку з тим, що в регіоні спостерігається відсутність снігового покриву, необхідно зберегти вологу ґрунту, тоді добрива повноцінно спрацюють.

У Дніпропетровській області нинішнього року отримано сходи озимих культур на 100 % у хорошому й задовільному стані. Озимої пшениці посіяно більше на 10 тис. га – 517 тис. га. За прогнозами Дніпропетровської ОДА, очікується в області зібрати в 2013 р. близько 3 млн т зернових.

У Сумській області 75–80 % посівів озимих зернових у задовільному стані. Більшість аграріїв зазначають, що незважаючи на низькі температури в зимовий період поля вкриті достатнім сніговим покривом і загроз вимерзанню посівів не було. Водночас деякі фермери повідомляють, що на полях місцями утворилася льодяна кірка, яка може негативно вплинути на розвиток озимих. Проте висновки щодо стану озимих культур можна буде робити після отримання аналізів монолітів. На Сумщині очікують зібрати 3 млн т зернових. Такі прогнози озвучив голова облдержадміністрації Ю. Чмирь. У 2013 р. аграрії області мають намір покращити минулорічний рекорд і виростити 3 млн т зернових, що на 11 % перевищує показники 2012 р. Директор департаменту агропромислового розвитку Сумської обласної державної адміністрації В. Івченко зазначив, що минулого року, незважаючи на складні погодні умови, зібрано рекордний для області врожай – 2,7 млн т зерна.

Як повідомляє департамент агропромислового розвитку Луганської облдержадміністрації, у більшості районів озимі культури в хорошому й задовільному стані. Озимина зійшла на 241,8 тис. га, або на 76 % площ по області. У хорошому й задовільному стані 183,8 тис. га, або 76 % площ, а у слабкому й зрідженому – 58 тис. га, або 24 %. Під урожай 2013 р. восени аграрії Луганщини засіяли 331,9 тис. га озимих культур. З них озимої пшениці – 318 тис. га, озимого ячменю – 6,2 тис. га, рапсу – 2 тис. га.

У Житомирській області сходи озимих отримано на 100 % посівних площ, що становить 180,7 тис. га. У 2013 р. область планує зібрати 1,7 млн т зерна, що відповідатиме рівню минулого року (1,689 млн т).

Значне зниження температури повітря, яке спостерігалось в середині березня в західних і центральних областях України, не вплинуло на стан озимих зернових, повідомила начальник відділу агрометеорології Українського гідрометеорологічного центру Т. Адаменко. «Такі перепади температур є нормальними для березня. Не зважаючи на те, що йде затримка, катастрофічних наслідків для врожаю вона не матиме», – зазначила експерт. За словами Т. Адаменко, у західних областях, де березневі морози були найсильнішими, ґрунт покритий снігом, тому озимі від похолодання тут не постраждали. У центрі країни, не зважаючи на те, що сніговий покрив зійшов, температури не досягали критичних показників, тому стан озимих також не погіршився.

Що стосується весняно-посівних робіт, то, як заявила начальник відділу агрометеорології Укргідрометеоцентру Т. Адаменко, вони будуть розтягнуті в часі. На Півдні України ситуація така, що в Криму вже пройшли посіви запланованих обсягів ярих. Тепла дощова погода, яка спостерігалася на початку лютого цього року, дала змогу аграріям Криму успішно розпочати весняно-польові роботи й успішно завершити посів ранніх ярих зернових культур в оптимальні агротехнічні строки. Зокрема, на півострові засіяно ярих культур на площі 90,9 тис. га, або 102 % від прогнозу. В інших районах Півдня України роботи тривають, оскільки там очікується швидке висихання верхніх шарів

землі. Однак у Волинській, Рівненській і Житомирській областях, що в басейнах Прип'яті, очікується вихід води на сільгоспугіддя. Земля буде волога, тому там польові роботи можна буде почати в першій декаді квітня. Однак надзвичайних ситуацій не буде.

Щодо сівби ярових зернових у центральних областях країни, то, за прогнозами експертів, він має розпочатися 5–10 квітня.

Проте холодна й снігова погода, яка встановилася в більшості областях України в березні місяці, не дає змоги розпочати посівну, унаслідок чого посів ранньої зернової групи необхідно буде проводити в короткі терміни. За словами заступника міністра аграрної політики О. Сеня, оптимально посів ранніх ярових зернових необхідно провести до 25 квітня. На сьогодні застосовуються всі необхідні зусилля, щоб посівну було проведено організовано і в оптимальні терміни. Він також уточнив, що нехарактерна холодна погода поки не має негативного впливу на посіви озимих культур у країні.

У цілому, весняно-польові роботи розпочалися в Херсонській, Миколаївській, Одеській, Запорізькій, Донецькій і Дніпропетровській областях, а в Криму посіяно заплановані обсяги ярових. Крім того, за даними Міністерства аграрної політики і продовольства, в Одеській області засіяно ярих культур на площі 130,5 тис. га, або 69 % від прогнозу, Херсонській області – 126,9 тис. га (82 %), Миколаївській – 59,4 тис. га (67 %), Запорізькій – 37,2 тис. га (17 %), Дніпропетровській – 5,9 тис. га (3 %) і Донецькій – 3,6 тис. га (2 %). Також на території України триває підживлення озимих зернових культур. Наразі воно здійснено на площі 4648 тис. га у 21-му регіоні України. На сьогодні підживлено озимину на 57 % площ від попередніх прогнозів. Найбільше – в Одеській, Миколаївській, Херсонській, Запорізькій, Дніпропетровській областях і Криму.

«У Херсонській області, щоб витримати зернову групу на рівні 841,6 тис. га, із сільгосптоваровиробниками відпрацьовано структуру посівних площ, розширюються площі посіву кукурудзи на зерно, якої планується посіяти 57,6 тис. га, у тому числі на зрошенні 31,4 тис. га», – зазначалося під час наради Головного управління агропромислового розвитку Херсонської облдержадміністрації. Найбільші площі посіву кукурудзи плануються в Горностаївському, Чаплинському, Скадовському районах області. «На сьогодні є перспектива вирощування кукурудзи на крапельному зрошенні та отримання врожаю до 200 ц/га. Уже є такі приклади. Я впевнений, що в цьому році є багато сільськогосподарських підприємств, які розвиватимуть цей напрям», – підкреслив голова Херсонської обласної державної адміністрації М. Костяк. Він також повідомив, що із сільгосптоваровиробниками відпрацьовується структура посівних площ і розширюються посіви кукурудзи на крапельному зрошенні. «У поточному році ми поставили завдання отримати 2,7 млн т зернових культур згідно з програмою “Зерно Херсонщини-2012–2015”. Але, щоб отримати високі показники врожаю, вирощувати необхідно на крапельному

зрошенні», – зазначив голова облдержадміністрації. Крім того, прийнято рішення разом з Державною інспекцією сільського господарства в області забезпечити постійний контроль за ходом перевірки та засипки насіння ярих культур під урожай 2013 р. в господарствах усіх форм власності; Державній фітосанітарній інспекції в області встановити контроль за протруєнням насіння ярих культур і фітосанітарним станом посівів озимих.

У Запорізькій області станом на 13 березня посіяно ярих і зернобобових культур на площі 51 тис. га, проведена культивування ґрунту. Проведено підживлення посівів на площі 355 тис. га, що становить 53 % до завдання. Робота в цьому напрямі буде завершена до кінця березня. За даними департаменту агропромислового розвитку Запорізької ОДА, у поточному році фахівці департаменту спільно з науковцями розробили нову науково обґрунтовану оптимальну структуру посівних площ. Для Запорізької області вона виглядає так: озимі зернові – 55 %, ярові зернобобові – 5 %, пар – 10 % і 30 % технічні культури – соя, ріпак, гірчиця, соняшник.

У Кіровоградській області підготовлено до весняного посіву 21,5 тис. т насіння ярових культур, що становить 104 % від потреби. Про це повідомив директор департаменту агропромислового розвитку облдержадміністрації С. Шевченко. Він також зазначив, що в області заготовлено 28,3 тис. т дизельного палива і 5,2 тис. т бензину, що становить відповідно 95 % і 99 % від потреби, а також підготовлено 95,5 % техніки. Станом на 13 березня поточного року аграрії провели роботи з підкормки озимих зернових на 295 тис. га (80 % від прогнозу), у тому числі пшениці – 223 тис. га, ячменю – близько 71 тис. га і жита – понад 1 тис. га. Крім того, проведена підкормка озимого рапсу на площі понад 50 тис. га (91 % від прогнозу). Поточного року аграрії мають намір зібрати 2,92 млн т зерна, 593 тис. т цукрових буряків, 764 тис. т соняшника і 202 тис. т сої.

У південних районах Дніпропетровської області розпочато посів ярого ячменю. За даними Дніпропетровської облдержадміністрації, весною нинішнього року необхідно посіяти ярові та зернобобові культури на площі 637 тис. га. Начальник департаменту АПК облдержадміністрації В. Удовиський нагадав, що минулого року 40 % посіяних площ озимих загинуло. Їх пересівали ярим ячменем і кукурудзою. «Цього року ми не збільшуємо площу посіву ячменю і кукурудзи та зменшуємо посівні площі соняшнику», – зауважив В. Удовиський. Кукурудзою засіють 357 тис. га. Минулого року через те, що кукурудзою пересівалися площі загиблих сходів озимих, нею була посіяна найбільша площа за останні роки – 480 тис. га. За словами голови Дніпропетровської облдержадміністрації Д. Колеснікова, у поточному році планується зібрати близько 3 млн т зернових. Загалом, восени 2013 р. планується засіяти ярові й зернобобові культури на площі 637 тис. га. Озиму пшеницю на площі 517 тис. га (+10 тис. га), кукурудзу – на площі 357 тис. га.

У Вінницькій області заплановано дотриматися доведеного Мінагропромом показника й засіяти 880 тис. га, або майже 54 % посівних площ зерновими, з яких 410 тис. га займає озимина, а 470 тис. га заплановано під ярові зернові. Вінницька влада настійливо рекомендує сільськогосподарським підприємствам регіону збільшити частку кукурудзи в загальній структурі зернових до 20 %. «Головою ОДА перед аграріями області поставлено чітке завдання максимально використати всі можливості для збільшення виробництва продукції зернової групи. Зокрема, за рахунок збільшення посівних площ кукурудзи. У ряді районів у структурі зернових вона займає лише 13–16 %. Ми рекомендували районам довести цей показник до 20 %», – повідомив директор департаменту агропромислового розвитку Вінницької ОДА М. Неїлик. За словами посадовця, збільшення частки кукурудзи в структурі зернових має вивести площу клину під качанистою до 335 тис. га. У Вінницькій ОДА очікують, що місцеві аграрії у 2013 р. зберуть урожай зернових на рівні 4,5 млн т – за сприятливих погодних умов. Торік аграрії області зібрали 3,7 млн т зернових.

У Донецькій області, за словами заступника голови Донецької ОДА О. Форменка, планується засіяти 1 млн 300 тис. га площ, з яких 820 тис. займуть зернові.

За словами заступника голови Луганської ОДА С. Маслієва, для отримання врожаю у 2013 р. важливо провести посів ярових культур в оптимальні терміни: для ранніх – як тільки дасть змогу ґрунт; для пізніх – при досягненні температури посівного шару до позначок, які відповідають біологічним потребам кожної культури. На Краснодарський, Лутугінський і Станично-Луганський райони весною покладаються додаткові роботи і фінансові витрати, пов'язані з пересівом озимих культур, що не дали сходів. Їх у цьому регіоні близько половини. Пересів відбуватиметься круп'яними культурами – ячменем. Аграрії Луганської області планують у поточному році засіяти яровими культурами 452 тис. га, у тому числі зерновими – 171,8 тис. га. Загалом у Луганській області планують у поточному році зібрати 1 млн 325 тис. т зерна, що на 38 тис. т, або 3 % більше проти відповідного показника 2012 р.

У Полтавській області, за даними ОДА, у поточному році кукурудзою планують засіяти 535 тис. га, соняшником – 200 тис. га (на 45 тис. га менше показника минулого року), яровим ячменем – 120 тис. га, соєю – 180 тис. га. В області заготовлено 12,9 тис. т насіння ранніх ярових, що становить 114 % від потреби, закуплено 65,5 тис. т мінеральних добрив, у тому числі 51,5 тис. т аміачної селітри для підкормки озимих.

У Рівненській області яровими культурами планують засіяти близько 530 тис. га. У Рівненській ОДА повідомляють, що близько 265 тис. га планують відвести під зернові, близько 180 тис. га – під кормові й технічні культури.

Для посіву ярих зернових культур сільськогосподарські підприємства Тернопільської області підготували 22 тис. т, або 112 % від потреби кондиційного

насіння ярих зернових культур. Мінеральних добрив закуплено 42,2 тис. т діючої речовини, або 100 % від потреби. Про це повідомляє департамент агропромислового розвитку Тернопільської обласної державної адміністрації. Наявний парк сільськогосподарської техніки дає змогу господарствам області провести комплекс весняно-польових робіт в оптимальні агротехнічні терміни.

За інформацією Міністерства аграрної політики та продовольства України, ранніми ярими зерновими планується засіяти 3 млн га, а всього під посів ярих зернових, згідно з прогнозами відомства, буде відведено 8,1 млн га. Станом на 15 березня ранніми зерновими й зернобобовими культурами в Україні засіяно 454 тис. га, що становить 15 % від прогнозованих площ. Таку інформацію надає Міністерство аграрної політики і продовольства України. Зокрема, площа посіву ячменем зазначеної дати становила 369,8 тис. га, пшеницею – 2,3 тис. га, вівсом – 16,4 тис. га, горохом – 59,8 тис. га.

За попередніми даними регіонів, загальна посівна площа під урожай 2013 р. очікується на рівні 27,6 млн га, або 100,4 % до рівня 2012 р. Площі зернових становитимуть 16,2 млн га, або 58,8 %, що відповідає нормативам оптимального співвідношення культур у сівозміні.

За словами керівника служби бізнес-проектів ІА «АПК-Інформ» Р. Рибчинського, ключовими яровими культурами посівної-2013 стануть соняшник, соя, кукурудза й сорго. «Ці культури є найпривабливішими для сільгоспвиробника з точки зору високого рівня рентабельності їх вирощування», – наголосив Р. Рибчинський. Висока ефективність обробітку цих культур зумовлена експортною орієнтацією більшості з них, а також сприятливою ціною кон'юнктурою, уточнив експерт.

Що ж до ресурсного забезпечення, то, відповідно до даних регіонів, вітчизняні аграрії на 102 % забезпечені насінням ярих зернових культур і на 105 % мінеральними добривами від потреби, що на 24 % більше, ніж минулого року. Крім того, сільгоспвиробники вже накопичили 96 % протруйників і 75 % засобів захисту рослин. Завдяки сприятливій погоді в більшості регіонів триває підживлення посівів озимих. І на сьогодні вже підживлено 4485 тис. га зернових. Найбільше з яких – в Одеській, Миколаївській, Херсонській, Запорізькій, Дніпропетровській областях і Криму. Таку інформацію надає прес-служба Мінагрополітики України.

Аграрний фонд завершив приймання заявок від сільгосптоваровиробників на укладання форвардних біржових контрактів на поставку зерна врожаєм 2013 р. «Під час проведення першого етапу форвардної кампанії 2013 р. виявили бажання реалізувати зерно майбутнього врожаєм 406 сільгосптоваровиробників», – інформує відомство. Під час подання заявок активність аграріїв була дещо вищою порівняно з минулорічною, що зумовлено насамперед позитивними змінами в процедурі проведення державних форвардних закупівель. Середній обсяг запропонованої партії становив 2059 т (2012 р. відповідний

показник становив 1214 т). Сумарно у форвардній кампанії поточного року сільгосптоваровиробниками заявлено 1,1 млн т зерна. У структурі законтрактowanego зерна – 982 тис. т пшениці, 68 тис. т жита та 50 тис. т ячменю. Найбільшу активність виявили аграрії Вінницької, Дніпропетровської, Київської, Полтавської і Запорізької областей. Другий етап державних форвардних закупівель зерна проходитиме в липні – вересні поточного року за фактом виконання сільгосптоваровиробниками умов форвардних біржових контрактів.

Таким чином, перезимівля озимих завершується нормально, посіви переважно в доброму й задовільному стані та зберігають закладений з осені високий потенціал продуктивності. Весняно-польові роботи загалом по Україні розпочалися (*Матеріал підготовлено за інформацією таких джерел: Урядовий портал (<http://www.kmu.gov.ua/control>); AgroNews (<http://agronews.ua>); РБК-Україна (<http://www.rbc.ua/ukr>); ZERNOua.info (<http://zernoua.info/index.php>); АПК-Інформ (<http://www.apk-inform.com>); УкрАгроКонсалт (<http://www.ukragroconsult.com>).*

А. Рябокөнъ, мл. науч. сотр. «СІАЗ» НБУВ

«Газпром» в условиях глобальных изменений на мировом энергетическом рынке

Рынок геополитического анализа газа почти настолько же насыщен, как и сам газ. Естественно, что когда дело касается оценки перспектив деятельности и прогнозов относительно такого глобального игрока на мировом энергетическом рынке, как ОАО «Газпром», мнения высказываются самых разных оттенков. «Газпром» располагает самыми богатыми в мире запасами природного газа. Его доля в мировых запасах газа составляет 18 %, в российских – 70 %. На «Газпром» приходится 15 % мировой и 78 % российской добычи газа. В 2011 г. «Газпром» был самой прибыльной компанией в мире, заработавшей 44,5 млрд дол. На его долю по-прежнему приходится 7 % ВВП России и почти четверть доходов государственного бюджета. Он также является одним из важнейших инструментов внешней политики России.

Однако, по мнению многих западных и некоторых российских экспертов, против «Газпрома» на сегодняшний день играет все – от рыночных раскладов и безрассудных расходов, до юридических препятствий. Уровень экспорта и прибыль упали, как и рыночная стоимость «Газпрома» – на 30 % в 2012 г.

«Кошелек правительства», как называл эту компанию бывший министр финансов России А. Кудрин, теряет даже ранее безоговорочную поддержку Кремля. Недавно президент РФ В. Путин заявил, что «Газпром» может лишиться даже своей экспортной монополии. Привычный девиз компании «Что хорошо для Газпрома, то хорошо и для России» больше, кажется, не соответствует реальности.

Эксперты констатируют тот факт, что в середине февраля 2013 г. акции «Газпрома» опустились на уровень трехлетнего минимума: прибыль за 2012 г. упала на 15 % от прогнозируемого уровня из-за снижения объемов продаж на европейских рынках. Этот факт отражает важное изменение его позиций на рынке. Экспорт в Европу был ядром доходов «Газпрома», но, после подорвавшего европейский спрос глобального экономического спада 2008 г., вторым ударом по этой болевой точке стал североамериканский сланцевый бум, косвенно приведший к переформатированию рынка.

Вследствие того, что буровики США и Канады приступили к добыче до совсем недавнего времени недоступных углеводородов из сланцевых пород, Соединенные Штаты Америки в настоящее время становятся самодостаточной страной в плане газа и планируют экспорт сжиженного природного газа (СПГ) в Европу по ценам, значительно более низким, чем рыночные, выгодные «Газпрому», который нацелен на долгосрочные контракты в увязке с высокими ценами на нефть.

Тем не менее, российский энергетический гигант все еще удерживает высокие цены на газ и нефтепродукты в Восточной Европе, а прогнозируемые 38 млрд дол. прибыли в «черном» 2012 г. до сих пор вызывают зависть у большинства компаний. Но эта цифра весьма «скользкая», говорит В. Милов. «Если «Газпром» и вправду заплатит по всем своим налоговым обязательствам, то мы будем в праве говорить о нулевой прибыли или даже об убыточности». Сегодня «Газпром» платит самые низкие налоги в нефтегазовой промышленности России, а внутренние цены на газ продолжают расти на 15 % в год. Но это уже встречает реальное сопротивление в российском политическом истеблишменте и крупном бизнесе. Давний противник «особого положения» «Газпрома» – Министерство финансов России – удвоило ставки НДС (налог на добычу полезных ископаемых) в 2012 г. и планирует дальнейшее их повышение, что будет стоить компании миллиарды долларов.

Из-за этих факторов – падения спроса и роста конкуренции – «Газпром» потерял 33 % своего европейского экспорта по сравнению с пиком, который был в 2008 г., заявляет эксперт по вопросам энергетики и оппозиционный политик В. Милов, ссылаясь на цифры, предоставленные российской таможней. Давний клиент «Газпрома» Бельгия вообще перестала покупать российский газ. А 12 других крупных западноевропейских клиентов вместе с Польшей воспользовались рыночными изменениями, чтобы договориться о еще большей гибкости в формировании цен, а то и вовсе об отмене схемы «бери или

плати». А ведь заключаемые с «Газпромом» долгосрочные контракты часто требуют от клиентов оплаты за невыбранные поставки газа.

М. Корчемкин из Восточноевропейского института газовой аналитики утверждает, что российское правительство, скорее всего, продолжит снижать субсидии для «Газпрома» в связи с растущим дефицитом бюджета, из-за чего, в частности, продолжится падение доходов компании. Хотя это вряд ли окажется фатальным шагом для компании, ведь эти сокращения приходят в то время, когда газовый гигант продолжает тратить миллиарды долларов на сомнительные проекты, говорит М. Корчемкин, именно – на «Южный поток».

«В любом случае, «Южный поток» не является экономически оправданным проектом. Транзит по нему будет стоить дороже, чем через Украину, а после того, как трубопровод заработает на полную мощность, годовые объемы поставок «Газпрома» в Европу увеличатся более чем в два раза от заключенных на поставку контрактов до 2020 г., – утверждает Корчемкин. – Существует еще одна проблема. «Газпром» просто поднял с 21 млрд до 39 млрд дол. план затрат на модернизацию существующей инфраструктуры. А учитывая постройку вспомогательных трубопроводов в ближайшем будущем, эта цифра может увеличиться до 50 млрд дол. Ведь «Газпром» планирует новые многомиллиардные соединительные трубопроводы между «Южным потоком» и северным сибирским полуостровом Ямал».

Впрочем, многие эксперты настроены менее пессимистично. Но все они сходятся в том, что, столкнувшись с падением доходов, «Газпром» не сможет себе позволить строительство «Южного потока» и других капитальных проектов, на которые в 2011 г. планировалось выделить около 43 млрд дол.

Кроме того, в сентябре 2012 г. Еврокомиссия инициировала разбирательство в отношении «Газпрома» за «антиконкурентное поведение» в восьми странах Центральной и Восточной Европы. Обвинение строится, в том числе, и на факте установления «несправедливых цен» в такие государствах, как Литва, например, которая сегодня платит гораздо больше, чем другие западноевропейские клиенты. Если Еврокомиссия проведет свое расследование успешно, то «Газпрому» придется отказаться от политики твердой нефтяной индексации цен, поскольку законодательство ЕС требует от компаний вести себя, как будто они работают на конкурентном рынке, даже если это и не совсем так. Однако все это может занять не один год, а пока страны Восточной Европы, ободренные возбуждением дела и динамикой на рынках, нарушают условия контрактов с «Газпромом» и ищут альтернативных поставщиков и выбивают скидки.

К примеру, Украина, крупнейший из клиентов «Газпрома», сократила импорт в 2012 г. и начала сотрудничество с Royal Dutch Shell по развитию своих потенциальных месторождений сланцевого газа. Это не осталось незамеченным в Москве. После того как Киев подписал сделку с Shell, «Газпром» прислал Украине счет на 7 млрд дол. за невыбранный в прошлом году газ,

но такое агрессивное поведение, говорят некоторые аналитики, только еще больше подорвет позиции компании.

Профессор энергетического права в Лондонском городском университете А. Райли в статье под названием «Газпром против Еврокомиссии» пишет: «Наибольшей коммерческой опасностью для компании будет то, что как и в 2009 г., сокращение поставок газа вследствие чрезмерной реакции русских лишь еще больше подорвет позиции компании на рынке. После того как государства-члены ЕС увидят возрастание угроз и несоблюдение законодательства Евросоюза со стороны Москвы, они только ускорят поиск новых источников газа, будь то сланцевый газ, СПГ или новые трубопроводы».

Он также уверен, что Москва должна использовать представившийся случай и заставить «Газпром» измениться и больше усилий направить на либерализацию рынка, которая позволит и другим компаниям, таким, например, как НОВАТЭК – крупнейшей частной газовой компании России – конкурировать за ведение бизнеса в Европе. Москва потеряет любимый инструмент своей внешней политики, но получит взамен более динамичную газовую промышленность.

Российская власть обеспокоена данными тенденциями. 13 февраля 2013 г. на совместном заседании высших государственных чиновников и руководителей нефтегазовой отрасли президент РФ В. Путин поставил задачу частично либерализовать отрасль, заявив, что «Газпром» может потерять свою экспортную монополию, чтобы другие игроки смогли продать СПГ за границу.

Обычно СПГ доставляется в пункт назначения специальными танкерами, а не трубопроводами, и сегодня этот сектор газовой промышленности находится на подъеме. Пока «Газпром» контролирует единственный российский завод по производству СПГ, он может себе позволить и дальше сосредотачиваться исключительно на трубопроводах, а Россия продолжит владеть незначительной частицей мирового рынка СПГ, несмотря на наличие у себя одних из крупнейших на планете запасов газа. Компании НОВАТЭК и «Роснефть», еще один российский нефтяной гигант с огромными запасами природного газа, очень хотят такой либерализации, и обе они близки к Кремлю.

«Если мы не будем проводить активную политику, мы рискуем полностью отдать этот рынок в руки конкурентов, – сказал В. Путин участникам заседания. – Для развития этого сектора должны быть созданы все условия, в том числе необходимо рассмотреть возможность шаг за шагом либерализовать ситуацию с экспортом СПГ».

Но и «Газпром» готов принять удар, ведь своей трубопроводной монополией он не блокирует либерализацию в том виде, в котором ее рекомендует А. Райли. А В. Путин, похоже, заинтересован в борьбе с Брюсселем. Он утверждает, что стратегические российские компании, такие как «Газпром», находятся вне юрисдикции ЕС, и уже издал указ, которым попытается заблокировать продвижение дела. Еврокомиссия считает, что «дело “Газпрома”»

является нетрудным делом, ведь все-таки российская корпорация работает на территории Евросоюза. К тому же ЕС выиграл и более слабое дело против Microsoft в 2004 г.

С другой стороны, «Газпром» не готов подстраиваться под рынок, вкладывая больше средств в производство СПГ или изменяя свою политику ценообразования. Жесткость ценовой политики российского монополиста отчасти объясняет, почему его европейский экспорт резко упал в прошлом году.

В общем, феномен «сланцевой революции» существенно меняет баланс на мировых энергетических рынках. Успехи в добыче сланцевого газа и нефти снизили опасения международной общественности перед скорым истощением запасов углеводородного сырья, выраженной в известной теории пиковой нефти peak oil. В этой связи эксперты ожидают сохранения роли традиционных углеводородов в глобальном энергобалансе на обозримую перспективу и в своих долгосрочных прогнозах исходят из того, что общемировая потребность в энергоресурсах, причем экологически чистых и эффективных, будет возрастать.

Технологический прорыв в добыче природного газа повысил доступность этого энергоресурса в ключевых регионах-потребителях. Крупнейший производитель сланцевого газа США, еще недавно являвшийся нетто-импортером голубого топлива, в ближайшие годы могут стать нетто-экспортером этого сырья. Одновременно США существенно снижают свою зависимость от импорта нефти – в 2012 г. чистый импорт нефти составил всего 7,5 млн баррелей в день. По оценкам экспертов, возможно снижение объемов импорта до незначительных или даже нулевых показателей через 12–15 лет.

Возрастает также конкуренция между видами топлива – подешевевший американский уголь активно замещает газ в европейской генерации, несмотря на опасения экологов за состояние окружающей среды. Другой пример – растущий интерес к газомоторному топливу как альтернативе бензина.

Кроме того, добыча «сланцевого газа» будет влиять на международные торговые потоки. Уход с рынка крупнейшего импортера углеводородного сырья – Соединенных Штатов Америки – существенно меняет карту традиционных маршрутов экспортных поставок и всей структуры мировой торговли углеводородами. В балансе мирового спроса на энергоресурсы большую роль станут играть страны АТР, прежде всего Китай и Индия. Именно на них будут переориентироваться производители углеводородного сырья из Ближнего Востока, а также Россия, Канада, Австралия и Восточная Африка.

Технологии добычи сланцевого газа и нефти могут получить широкое распространение в мире, хотя это процесс не быстрый из-за известных сложностей технологического, юридического, инфраструктурного, экологического и даже политического свойства.

Тем не менее, в перспективе это также повлияет на международные энергетические потоки, поскольку процесс добычи может максимально

приблизиться к местам потребления. По мере расширения танкерного флота и мощностей по регазификации СПГ газовый рынок будет постепенно трансформироваться в единый глобальный рынок. Соответственно, как на рынке нефти, так и на рынке природного газа ожидается существенное увеличение конкуренции, появление новых поставщиков и более широкая диверсификация поставок.

Очевидно, что американская промышленность за счет использования дешевого газа и снижения тарифов на электроэнергию увеличивает свою конкурентоспособность. Это касается энергоемких производств, например, нефтехимии. В свою очередь, снижение импортозависимости приводит к сокращению дефицита платежного баланса. В этой связи многие аналитики предсказывают ренессанс американской экономики и ее реиндустриализацию.

Оценивая эти последствия, правительства разных стран стараются стимулировать инвестиции в развитие технологий нетрадиционной добычи и транспортировки газа, создают условия для перехода на этот вид топлива автотранспорта, объектов энергетики и коммунального хозяйства. Однако процесс расширения сферы применения газа связан с проблемой перенастройки инфраструктуры и конкуренцией других видов сырья.

С падением объемов поставок в Европу своих нефти и природного газа РФ увеличивает свои энергетические экспортные коммуникации в Азию. Долгое время РФ рассматривала Европу как своего первостепенного потребителя, однако за последние два года РФ смогла продлить свою транспортную инфраструктуру на восток в качестве меры по диверсификации своей клиентской базы. Сегодня у нее достаточно пропускных способностей для перенаправления половины своего нефтяного экспорта и части газового на восточные рынки. Так как нефть и природный газ являются главными источниками дохода для российского правительства, Кремль стремится обеспечить гибкость в смене путей назначения, если спрос в разных регионах будет подниматься или понижаться, тем самым страхуя страну от непостоянства на энергорынках.

Новая нефтяная инфраструктура из России в Азию, введенная в эксплуатацию между 2010 и 2012 г., сделала это изменение возможным. Сегодня у России есть четыре метода для отправки экспортной нефти и газа в восточном направлении. РФ давно использует свои железные дороги для транспортировки нефти от месторождений либо до Тихоокеанского побережья, либо до китайской границы. В 2007 г. был запущен Сахалинский нефтяной проект, который позволил вкачать дополнительное сырье в уже имеющиеся тихоокеанские экспортные маршруты. Однако эти два метода позволили РФ экспортировать только 250 000 – 500 000 баррелей нефти в день на рынки Азии.

За последние годы Россия завершила работу на принципиальных проектах, начатых в начале 2000-х годов, которые позволили в значительной степени расширить её экспортные возможности. Трубопровод «Восточная Сибирь – Тихий океан» связывает российский Западносибирский нефтяной бассейн, располо-

женный в центральной Сибири, примерно в 4800 км (3000 милях) к востоку от Тихоокеанского порта Козьмино. Первая стадия была окончена в 2010 г., а основные работы были завершены к концу 2012 г. Большое ответвление от трубопровода под названием «Трубопровод Россия – Китай» длиной 964 км доходит прямо до нефтеперерабатывающих заводов в г. Дакинг в северо-восточном Китае. Все вместе, эти проекты увеличили экспортную способность России в Азию с 500 000 б/д по ж/д и Сахалин до 2,1 млн б/д с двумя трубопроводами.

Еще в 2007 г. «Газпром» стал участником проекта «Сахалин-2», в рамках которого в феврале 2009 г. состоялся запуск в эксплуатацию первого в России завода СПГ, а в 2010 г. он не только вышел на полную проектную мощность (9,6 млн т в год), но и превысил ее, произведя свыше 10 млн т СПГ. В 2012 г. завод произвел 10,9 млн т СПГ. Весь объем производимой заводом продукции законтрактован на основе долгосрочных договоров. Первый танкер с сахалинским СПГ прибыл в Японию в апреле 2009 г.

Также в апреле 2009 г. были подписаны контракты на покупку сахалинского СПГ компаниями Shell Eastern Trading Ltd и Gazprom Global LNG. В соответствии с этими договорами компания Sakhalin Energy в период 2009–2028 гг. будет поставлять около 1 млн т СПГ в год каждому из покупателей.

С возросшими возможностями по экспорту сырой нефти и газа в Азию российские поставки в регион возросли в четыре раза за последние два года. Кроме того, Россия располагает пропускными способностями для увеличения поставок еще в два раза, если Азия проявит такой интерес. Нефть, которую Россия прокачивает в этот регион, берется из Западносибирского нефтяного бассейна – т. е. с месторождений, которые традиционно обеспечивали и Европу. Добыча в бассейне увеличилась для обеспечения достаточного объема в обоих направлениях, но так как спрос в Европе падает, излишек идет на восток – показатель гибкости, данной России ее новой инфраструктурой.

Россия теперь в состоянии перенаправить половину своего экспорта на восток, но пока неясно будет ли. Дело в том, что европейский рынок намного более комфортен для России, так как Москве, которая всегда активно торговала с европейскими странами, удавалось использовать энергетические контракты как инструмент политического влияния на всем континенте. К тому же азиатские рынки традиционно работали с другими поставщиками, с которыми им тоже очень комфортно, особенно со Среднего Востока и из Африки.

Центр решения энергетических проблем известной консалтинговой фирмы Deloitte недавно опубликовал доклад «Возрождение американской экономики. Глобальные последствия экспорта сжиженного природного газа (СПГ) из США». В нем изложены результаты макроэконометрического моделирования последствий роста добычи и экспорта природного газа из США для мирового газового рынка. Вывод американских специалистов: экспорт американского СПГ в Азию или Европу, вероятный объем которого после 2015 г., по разным оценкам, составит от 60 до 100 млрд куб. м в год, приведет,

во-первых, к общему снижению цен на природный газ и нефть, а во-вторых, к переделу рынка, в основном в ущерб России.

Непосредственным поводом для проведения этого исследования явилась развернувшаяся в американском обществе острая полемика вокруг необходимости ограничения экспорта СПГ. В США лицензии на экспорт природного газа выдаются Федеральным министерством энергетики. Оно же вместе с Федеральной комиссией по регулированию энергетики согласует проекты строительства межштатных газопроводов, заводов по сжижению и экспортных терминалов. Чтобы предотвратить уход части постоянно растущей добычи газа на внешний рынок, сторонники запрета развернули широкую кампанию, утверждая, что экспорт приведет к серьезному росту цен внутреннего рынка и ударит по карманам налогоплательщиков и конкурентоспособности американской промышленности.

Им удалось снискать и определенную поддержку в Конгрессе. В то же время в 2012 г. 15 компаний представили в Минэнерго заявки на проекты по строительству около 20 экспортных терминалов общей мощностью более 280 млрд куб. м в год. В этих условиях министерство вынуждено было заказать консалтинговой фирме NERA специальное исследование вероятных последствий экспорта СПГ для внутренних оптовых цен. В вышедшем в декабре 2012 г. и одобренном Минэнерго докладе утверждается, что наивысшего предела в 40 дол. за 1000 куб. м прирост цен может составить только после пяти лет непрерывного роста экспорта. В ближайшие же годы (до 2015 г.) он будет либо нулевым, либо не превысит 12 дол. за 1000 куб. м (текущая цена – 120 дол.).

Расчеты на модели Deloitte Center for Energy Solutions дали еще более благоприятные результаты для потенциальных экспортеров: в период с 2016 по 2030 г. внутренние цены могут возрасти примерно на 5,36 дол. за 1000 куб. м. Иными словами, авторы обоих исследований считают, что в целом экспорт американского СПГ на рынки Европы и Азии не приведет к значительному росту внутренних цен на этот энергоноситель. В то же время, появление на мировом рынке энергоресурсов дополнительного предложения относительно дешевого энергоносителя неизбежно должно оказать понижающее давление не только на цены на газ в Европе и Азии, но и на мировые цены на нефть и каменный уголь, которые природный газ уже начал замещать на рынке США. Соответственно усилится и начавшийся в прошлом году процесс отсоединения цен долгосрочных газовых контрактов от мировой цены на нефть.

Что касается вариантов направлений экспорта СПГ, то исследователи из Deloitte Center for Energy Solutions рассматривали как наиболее вероятные два заведомо упрощенных варианта: либо весь газ (более 60 млрд куб. м в год) направляется в Азию, либо в Европу. Помимо общего понижающего влияния на цены европейского и азиатского рынков, дополнительный объем природного газа по более низкой, чем ныне действующая, цене неизбежно выдавит с

рынка аналогичный объем с более высокой ценой. По расчетам на модели Deloitte, больше всех пострадают на азиатском рынке Австралия и Россия, а на Европейском – Россия. В Азии Россия может потерять 14 %, а в Европе 22 % своей доли, или от 2 до 4 млрд дол.

В этом же контексте особый интерес вызывает точка зрения нетто-импортера энергоресурсов с нулевым количеством собственной нефти или добычи природного газа, при этом никак не зависимо от российского экспорта. К примеру, в докладе шведского аналитического центра анализируется реакция России на «газовую революцию» и ее последствия для Европы. Выводы шведских экспертов начинаются вот с этого: «Сланцевый газ из США не произведет революцию в мире, так как запасы в США равняются лишь примерно 10 % оцениваемых глобальных технологически извлекаемых запасов газа. Сами США являются крупным потребителем газа, а низкие цены на природный газ в стране замедлили инвестиции в новые объекты добычи. США, скорее всего, разрешат увеличить экспорт газа, но при стоимости погрузки и транспортировки СПГ, которая добавит около 2–3 дол. за миллион БТЕ (британских тепловых единиц) к стоимости импорта СПГ в любой стране, объемы будут небольшими, а цены будут выше, чем в США».

Арифметика предложения-спроса, согласно стокгольмским аналитикам, является более весомой, чем геополитические фантазии. Для того чтобы американские производители сланцевого газа могли работать с прибылью, «необходимая цена на газ (должна находиться) между 4,20–8,75 дол. за 1 млн БТЕ. Если добавить затраты, связанные с погрузкой СПГ и его транспортировкой в Европу – по оценкам составляющие 2–3 дол. за 1 млн БТЕ, то мы видим, что американские производители захотят продавать свой газ в Европе по цене в 6–11,75 дол. за 1 млн БТЕ. Это можно сравнить с оценками того, что России необходима цена на газ в районе 12 дол. за 1 млн БТЕ, чтобы покрыть затраты на разработку ее скважин и трубопроводы».

Вместо того чтобы уничтожить рынок для российских газовых производителей и нанести ущерб бюджету Кремля, центр ARI считает, что все, что русским нужно сделать с РСГ, это предложить цену на трубопроводный природный газ или СПГ, которая может сбить предложение цены американцев. Ключевой момент: «Американский газ не сможет полностью заменить российский газ в Европе, но России необходимо стать более эффективной в разработке своего газа, чтобы выдержать конкуренцию».

В докладе стокгольмского центра говорится, что она уже происходит посредством реорганизации И. Сечиным добычи газа независимыми компаниями под контролем НОВАТЭК и «Роснефт», посредством стимулирования новых экспортных объемов сжиженного природного газа с Ямала (НОВАТЭК) и из Владивостока («Газпром») и посредством других мер, включая снижение стоимости экспорта трубопроводного газа в Европу и Китай.

Общее понижающее влияние на цены будет оказывать и снижение темпов роста самого крупного потребителя – экономики Китая. Согласно последним данным Государственного управления по делам энергетики КНР, в 2012 г. общий объем потребления электроэнергии в стране возрос всего на 5,5 % по сравнению с 2011 г., что на 6,2 п. п. ниже, чем в 2011 г. Напомним, что будущий премьер Госсовета КНР Ли Кэцяннь однажды сказал, что данные о потреблении электроэнергии являются чуть ли не единственными достоверными экономическими показателями в стране. Иными словами, российским экспортерам рассчитывать как прежде на то, что рост потребностей Китая с лихвой компенсирует потери на европейском рынке, нельзя. Было бы неправильно, однако, впадать в крайность и, опираясь на последние данные Минэнерго РФ о сокращении в 2012 г. экспорта газа на 8,7 %, полагать, что для России утрата доли мирового рынка и экспортных доходов неизбежна.

Во-первых, до поступления на европейский и азиатский рынки новых крупных объемов СПГ из США, Австралии и, возможно, Восточной Африки есть еще несколько лет. Пока Минэнерго США одобрило только один проект компании Cheniere Energy по переделке регазификационного импортного терминала в завод по сжижению газа «Сабин Пасс» (Sabine Pass) в штате Луизиана. Для финансирования проекта стоимостью в несколько миллиардов долларов Cheniere Energy удалось привлечь средства потенциальных импортеров из Японии и Южной Кореи. Корейцы уже законтрактовали 3,5 млн т СПГ с этого завода на 2017 г. Остальные проекты пока находятся в стадии рассмотрения, которая займет как минимум несколько месяцев.

Таким образом, у российских энергокомпаний еще есть время, за которое можно диверсифицировать систему сбыта. В качестве примера можно привести меры «Газпрома» по внедрению на британский рынок.

Во-вторых, увеличение предложения неизбежно обостряет конкуренцию, и преимущество получает поставщик с меньшими издержками, а в этой сфере у наших компаний есть пространство для маневра. Кроме того, в нынешних условиях на рынках Китая и Южной Кореи, например, «Газпром» и в целом поставщики из РФ имеют преимущество перед поставщиками СПГ не только из-за того, что издержки по сжижению, транспортировке и регазификации СПГ довольно высоки, но и потому, что морские коммуникации гораздо менее надежны по сравнению с сухопутными трубопроводами.

На уязвимость морских маршрутов поставок СПГ в Китай, Южную Корею и Японию из стран Ближнего Востока и Восточной Африки обращали внимание американские эксперты в ходе проведенной в ноябре 2012 г. в Лондоне Королевским институтом международных отношений «Чэтем Хаус» конференции на тему: «Перебалансировка мировых энергетических рынков энергоресурсов: роль Китая, России и Центральной Азии». На этом фоне, пишут в новой статье научные сотрудники «Чэтем Хауса» Кен-Ву Пак, Глейда Лан и Йенс Хейн, «ближайшие несколько месяцев будут решающими для принятия

решений о поставках российского трубопроводного газа в Китай. Утрата этой возможности лишит обе страны взаимовыгодного решения своих проблем развития и энергетической безопасности». Причем заключение сделки или ее откладывание будет определяющим фактором для перспектив регионального рынка Северо-Восточной Азии и энергетической безопасности региона. В то же время в долгосрочном плане Россия может проиграть после того, как масштабные поставки СПГ из Северной Америки и Восточной Африки по более низким ценам начнут поступать на рынок Северо-Восточной Азии.

Исследование влияния экспорта американского СПГ на мировой энергетический рынок вновь высветило проблему радикального изменения мирового рынка энергоресурсов, ситуация на котором по-прежнему является одним из определяющих факторов развития российской экономики.

«Мир переживает сегодня структурный экономический и энергетический кризис, требующий новых подходов к энергетическому сотрудничеству, – отметил на вышеупомянутой конференции в Лондоне председатель совета Союза нефтегазопромышленников России Ю. Шафраник. – Это остро ощущается и в России, где невозможность увеличить экспорт энергоносителей признается реальным экономическим вызовом на уровне правительства. Есть общее ощущение истощенности сложившейся модели развития энергоизбыточных стран, основанной на экспорте энергетического сырья. Поэтому невозможно и неправильно ограничиваться лишь темой экспорта природного газа и нефти. Не только требования современной экономики, но и содержание месторождений Восточной Сибири и Дальнего Востока (наличие гелия, например) диктуют нам необходимость развивать не просто инфраструктуру и каналы экспорта энергоресурсов в АТР, но создавать здесь перерабатывающие комплексы газохимии и нефтехимии и твердых полезных ископаемых для выпуска новейших продуктов вплоть до композиционных материалов».

Естественно, власти РФ и «Газпром» внимательно отслеживают изменения, происходящие на мировом энергетическом рынке, включая изменения в энергобалансе, инфраструктуре, маршрутах поставок и технологическом развитии отрасли. Поэтому решения о векторе развития нефтегазовой отрасли принимаются с учетом ключевых перспективных рынков и технологических рубежей.

Основным приоритетом роста экспорта на перспективу РФ видит рост потребления энергоресурсов в странах Азиатско-Тихоокеанского региона, и прежде всего в Китае и собирается ускоренно инвестировать в развитие ресурсной базы и реализацию инфраструктурных проектов, которые позволят удовлетворять потребности этих рынков в углеводородном сырье. Например, стимулируется добыча нефти и газа в восточных регионах страны, активно строится нефтегазотранспортная инфраструктура в восточном направлении, развиваются СПГ-проекты.

В то же время Европейский Союз остается для РФ также стратегическим партнером. Россия экспортирует около 34 % природного газа в страны ЕС, а также 33 % – сырой нефти, 27 % – каменного угля. В случае резких и непредвиденных скачков спроса на природный газ в Европе – будь то из-за экстремальных погодных условий, техногенных аварий или террористической активности, как в недавнем случае с Алжиром, только Россия способна выступать в качестве поставщика «последней инстанции», в полной мере удовлетворяя спрос европейских потребителей.

В об'єктиві - регіон

С. Горова, наук. співроб. ФПУ НБУВ, канд. наук із соц. комунікацій

Вибори в Києві: прогнози експертів і політиків

Тема майбутніх виборів мера Києва є на сьогодні однією з досить обговорюваних в українських ЗМІ. Планувалося, що 20 березня парламентарі призначать дату виборів мера Києва й Київської міськради. Проте рішення щодо виборів у Києві цього дня прийняте не було. Спікер закриття пленарне засідання Верховної Ради, проте нарада з керівниками фракцій тривала.

Каменем спотикання на пленарному засіданні ВР стало питання про призначення дострокових виборів у Василькові (Київська область). Як відомо, парламентська більшість не підтримує відповідного законопроекту, посилаючись на рішення суду.

У свою чергу, опозиція відмовилася брати участь у голосуванні: народний депутат фракції «Батьківщина» О. Турчинов повідомив, що опозиція не голосуватиме за постанови про призначення позачергових місцевих виборів, поки парламент не повернеться до питання про призначення виборів міського голови Василькова.

Також не голосує і фракція КПУ, вимагаючи скасування Пенсійної реформи. Отже, у ВР склалася ситуація, при якій прийняття питань, що виносяться на голосування, неможливе через нестачу голосів.

Слід нагадати, що опозиція наполягає на даті виборів мера столиці та Київради – 2 червня. В іншому випадку опозиціонери пригрозили заблокувати роботу Київради.

Як повідомляють ЗМІ, голова фракції Верховної Ради ВО «Батьківщина» А. Яценюк звинуватив Партію регіонів у затягуванні призначення дати проведення виборів мера Києва. «Щойно в ПР заявляють, що вони хочуть чесних

виборів, то від них треба тікати як чорт від ладану, тому що це точно означає, що вони хочуть фальсифікувати вибори», – наголосив політик. На думку А. Яценюка, ПР зацікавлена в перенесенні дати проведення виборів на кінець липня.

«Батьківщина» має намір підтримати кандидатуру В. Кличка на посаду мера Києва в разі прийняття ним рішення балотуватися. При цьому згодом сам В. Кличко повідомив, що ніяких переговорів з єдиної кандидатури в мери Києва не було, а його «одружили», не спитавши (http://zaxid.net/home/showSingleNews.do?yatsenyuk_zvinuvativ_regionaliv_u_zatyaguvanni_viboriv_mera_kiyeva&objectId=1280618, 19.03.2013).

У свою чергу народний депутат П. Порошенко готовий підтримати кандидатуру В. Кличка в мери Києва в разі його висунення єдиним опозиційним кандидатом. При цьому політик не виключає, що таким кандидатом стане він сам. «На сьогодні об'єднана опозиція перебуває в активних переговорах щодо висунення єдиного кандидата. І якщо об'єднана опозиція висуне єдиного кандидата П. Порошенка, то П. Порошенко піде на ці вибори й переможе. Друга позиція: треба організувати, щоб ці вибори відбулися», – зазначив народний депутат (<http://ukrainian.voanews.com/content/poroshenko-inter/1623668.html>, 20.03.2013).

На брифінгу у Верховній Раді лідер ВО «Свобода» О. Тягнибок також зазначив, що парламентські фракції «Свобода» й «Батьківщина» не домовилися з УДАРом про вибори в Києві. За його словами, переговорний процес триває.

Щодо рейтингів кандидатів на пост мера Києва, то, за результатами лютневого соціопитування Центру ім. О. Разумкова, у разі висунення В. Кличка єдиним кандидатом від партії УДАР, «Батьківщини» і «Свободи» на виборах мера Києва за нього проголосували б найбільше число киян: 39,8 % усіх респондентів, або 49,0 % тих, хто має наміри взяти участь у виборах.

За О. Попова готові проголосувати 20,9 % усіх опитаних, або 25,9 % тих, хто має наміри взяти участь у виборах.

Інших кандидатів підтримали б менше респондентів: О. Омельченка – 2,5 %, або 3,1 % тих, хто має намір взяти участь у виборах; В. Пилипишина – 0,6 %, або 0,5 % відповідно; В. Горбала – 0,2 % усіх, так і тих, хто має наміри взяти участь у виборах. За іншого кандидата проголосували б 4,3 % усіх, або 4,8 % тих, хто має наміри взяти участь у виборах. Решта респондентів не визначилися з відповіддю, проголосувала б проти всіх або не брала б участі в голосуванні.

Упевнені, що візьмуть участь у виборах київського міського голови, якщо б ці вибори проходили найближчим часом, трохи менше половини киян (43,4 %). Близько чверті опитаних (28,4 %) відповіли, що найімовірніше взяли б участь у виборах. Упевнені, що не брали б участі у виборах, 6,7 % респондентів, а швидше за все не брали б участі 9,1 % опитаних. Ще 12,0 % опитаних киян вагалися з відповіддю, а 0,4 % не відповіли на питання

(<http://dt.ua/POLITICS/socopituvannya-pokazalo-vidsutnist-u-klichka-konkurentiv-na-viborah-mera-kiyeva.html>, 18.03.2013).

Ситуацію з майбутніми виборами в Києві активно коментують й експерти. Так, на прес-конференції в інформаційному агентстві «Українські новини» політтехнолог, заступник директора Агентства моделювання ситуацій О. Голобуцький звертає увагу журналістів на те, що, на його думку, інтриги щодо кандидата на посаду мера від влади не буде. Ставку зроблено на О. Попова. «Усе ж таки він розкручений політик, тривалий час уже займається Києвом і демонструє певні успіхи», – наголосив експерт.

За його словами, основна інтрига майбутніх виборів – опозиція. «У нас опозиція дуже дивна... Маючи більшість підтримки киян, вона не має ні стратегії щодо того, як далі діяти, ні єдиного кандидата», – зазначає О. Голобуцький. Він підкреслив, що сьогодні ведеться гра: нібито вмовляння зі сторони «Батьківщини» і «Свободи» В. Кличка висунути свою кандидатуру. Хоча їм уже відома інформація, що команда В. Кличка прийняла рішення не брати участі в цих виборах. Перемогла концепція, яка вказує на те, що участь у виборах мера Києва завадить В. Кличку успішно балотуватися на президентську посаду й отримати перемогу. «Швидше, оточення боїться розпорошення іміджу В. Кличка. За півтора року, які він буде керівником міста, він втратить підтримку, бо повноважень у мера достатньо мало, як і можливостей впливу на ситуацію. Проте я вважаю, що для В. Кличка стати мером це був би дуже великий позитив. Якщо він стане лідером київської громади, то отримає вплив практично 10 % українського електорату. Крім того, столиця – це величезний плюс для президентської кампанії», – наголосив експерт.

У свою чергу політолог Спілки молодих політологів М. Спірідонов в ефірі «Ера-FM» висловив точку зору, що вибори мера Києва не відбудуться 2 червня, як було заплановано раніше. «...Так швидко домовитися не вдасться. Більш реально сьогодні говорити про серпень або вересень», – зазначив експерт. За його словами, велика проблема полягає в самій опозиції, яка ніяк не може визначитися з єдиним кандидатом. «В. Кличко то одне говорить, то друге, то третє. А взагалі, за моїми даними, три місяці тому було консолідоване рішення його штабу, що він не висувається. Але в них думки змінюються дуже часто, тому нічого точно сказати не можна. Сьогодні, судячи з усього, Віталій Володимирович не висувається», – зазначив М. Спірідонов. За його словами, сьогодні влада намагатиметься трохи відтягнути вибори, бо має не так багато шансів на перемогу, а опозиція – бо не має єдиного кандидата.

Слід зазначити, що директору соціологічної служби «Український барометр» В. Небоженку нинішні вибори в місцеві органи влади нагадують 2002 р., коли, як він підкреслює, «Адміністрація Президента кожен вечір малювала “шахматку”, де з'являлись ті чи інші прізвища, яких мали підтримувати всі. Зараз ПР й Адміністрація Президента думають, що вони контролюють ситуацію і можуть малювати такі “шахматки”. Це дійсно безпощадні, дра-

матичні й дуже нечесні вибори. Кандидати перебувають під дуже потужним пресингом. І найголовніше, місцеві вибори у нас не присутні в загальнонаціональних ЗМІ».

Останнє зауваження директора соціологічної служби є характерним, оскільки вказує на практично повну приватизацію загальнонаціональних ЗМІ і відображення цими «демократичними» виданнями виключно інтересів своїх власників.

А. Потіха, наук. співроб. СІАЗ НБУВ

Суспільно-політична ситуація у Львівській та Івано-Франківській областях

Чергова негода принесла відчутні проблеми жителям західних областей. Унаслідок несприятливих погодних умов (снігопади, хуртовини, посилення швидкості вітру) впродовж 15 березня та в ніч на 16 березня через спрацювання систем захисту ліній електропередач у семи областях було знеструмлено 319 населених пунктів. Засипано дороги, зупинено рух на багатьох маршрутах. Усе це погіршило ситуацію в регіоні. Проте органи влади зразу ж розпочали ліквідацію наслідків негоди.

Проїзду не було до 307 населених пунктів (н. п.) та ускладнено проїзд до 472, а саме: Волинська область – проїзд ускладнено до 10 н. п., Івано-Франківська область – до 61 н. п., Львівська область – відсутній проїзд до 210 н. п. та ускладнено до 97 н. п., Рівненська область – відсутній проїзд до 97 н. п. та ускладнено проїзд до 85 н. п., Тернопільська область – проїзд ускладнено до 219 н. п. На місцях координацію дій здійснювали оперативні групи головних управлінь в областях, у Державній службі з надзвичайних ситуацій – робоча група Міжвідомчого оперативного штабу. Загальну координацію дій здійснює голова ДСНС М. Болотських. За інформацією Державної служби автомобільних доріг України, проїзд на автодорогах державного та регіонального значення забезпечено.

Постачання електроенергії теж поступово відновлено. Як зазначив голова Львівської ОДА В. Шемчук, лише у Львівській області для розчистки доріг області від снігових заметів залучено 2559 осіб та 847 одиниць техніки. Для відновлення електропостачання було задіяно 30 бригад та 36 одиниць техніки. Вирішуються проблеми із забезпечення населення необхідними продуктами. Адже під час стихії було перервано постачання товарів першої необхідності. Як інформують ЗМІ, через несприятливу погоду на Львівщині були проблеми з постачанням продуктів до деяких населених пунктів. Виник дефіцит хліба

в деяких селах та містечках області. У зв'язку із сильним снігопадом поставальники вочевидь не змогли вчасно доставити хліб до усіх магазинів. Зокрема, практично неможливо було купити хліб у близьких до обласного центру селищах – Дублянах та Малехові.

Подібні проблеми соціального характеру можуть перерости в суспільно-політичні. Влада це розуміє, отже, зробила все можливе, щоб не допустити поглиблення проблем.

Тим часом, як зазначають експерти, поки влада бореться зі стихією, опозиція мітингує. Попри стихійне лихо, опозиція не скасувала анонсований на 16 березня мітинг у Львові.

Львівська обласна організація Партії регіонів рішуче засуджує таку безвідповідальність лідерів опозиції, які думають виключно про свій політичний піар, а не про проблеми жителів Львова та області, інформує прес-служба Львівської обласної організації ПР.

За словами «регіоналів», відтак сили комунальних служб Львова та снігоприбиральна техніка були скеровані на розчищення площі в центрі міста, де мав відбуватися мітинг опозиційних сил. Натомість мікрорайони міста залишалися в снігових заметах, дороги Львова та області не були розчищені від снігу, а комунальний транспорт не вийшов на лінії. Очевидно, на думку представників ПР, пріоритети у прибиранні снігу на території Львова були розставлені керівництвом Львівської міської ради, більшість у якій, як відомо, становлять представники ВО «Свобода». Таким чином, вважають львівські «регіонали», опозиційні лідери доводять, що вони здатні об'єднуватися виключно довкола власного політичного піару, а не навколо боротьби з проблемою, яка паралізувала життєдіяльність кількох областей.

Як відомо, акція «Вставай, Україно!» розпочалась у Вінниці, продовжилась в Ужгороді, а 16 березня відбулась у Львові. Перед львів'янами виступили лідери опозиції. Зокрема, О. Тягнибок заявив: «Зараз ми готуємо ґрунт для того, щоб повалити трирічний режим правління Януковича. Щоб повалити цю несправедливу систему управління державою. Ми готуємо його для того, щоб не дати Януковичу на наступних виборах знову прийти до влади, і щоб в Україні запанувала правда».

У свою чергу А. Яценюк закликав громадян до мобілізації для боротьби за свої права. «Коли ми були у Вінниці, я зрозумів, що ми не будемо використовувати поняття “політичні опоненти”, тому що опоненти є і в Європі, і в США, а у нас – зло, і ми його будемо називати злом. Я закликаю вас усіх приєднуватися до акції протесту. І ми запрошуємо вас всіх на 18 травня до Києва на фінальну акцію “Вставай, Україно!”», – зазначив А. Яценюк.

За різними підрахунками, в акції взяли участь від 3 до 10 тис. осіб. За даними ГУМВС України у Львівській області, в акції взяли участь 2,5 тис.

Після мітингу відбувся брифінг, на якому А. Яценюк заявив, що опозиція на вулиці буде боротися за дострокові вибори Президента України. За його

словами, є парламентський шлях боротьби. «Зараз Президент Янукович не контролює Верховну Раду. Якщо люди повстануть за свої політичні й економічні права, то розподіл сил в українському парламенті також зміниться. У тому числі за рахунок тих мажоритарних депутатів, які зараз перебувають у невизначеному стані, але які зрозуміють, що треба бути тільки на боці людей. А на боці людей – це на боці опозиції. Втрата Януковичем остаточної більшості у Верховній Раді України означає перший крок до його відставки», – зазначив А. Яценюк. Він переконаний, що в Україні вирує політична й економічна криза. «Основне – не сидіти в хаті, не думати, що просто так минеться, і не думати про те, щоб ще два роки почекаати, а там, можливо, пройдуть вибори. Це сценарій Президента Януковича. Він хоче купити голоси виборців на наступних президентських виборах, хоче налякати і сфальшувати наступні президентські вибори», – наголосив політик.

Тому, на його думку, «на вулиці наше завдання боротися за дострокові вибори Президента України».

Лідер ВО «Свобода» О. Тягнибок додав, що три опозиційні сили, як і обіцяли перед виборами, зареєстрували у ВР законопроект про імпічмент Президента. «А необхідна кількість депутатів за нього проголосує тільки тоді, коли парламент дійсно буде парламентом, а не акціонерним товариством Партії регіонів», – заявив О. Тягнибок.

Він сподівається, що коли в порядку денному буде стояти питання про імпічмент Президента і парламент буде оточений мільйоном обурених діями В. Януковича українців, то такий законопроект буде набагато швидше ухвалений. «Тому ми їдемо зараз від області до області, від району до району для того, щоб підняти людей», – сказав він.

Проте такого оптимізму лідерів опозиції не поділяють експерти. Та й низька активність учасників акцій є доказом того, що громадяни не готові підтримувати подібні наміри опозиції.

Політологи називають невдалою стратегію акції опозиції «Вставай, Україно!». Як інформують ЗМІ, на прес-конференції у Києві голова правління Центру прикладних політичних досліджень «Пента» В. Фесенко заявив, що опозиція зробила помилку, оголосивши про акцію за два місяці до її початку. «У чому тут проблема: я би сказав так, когнітивний дисонанс – оголосили повстання, а проводять зустрічі з виборцями, проводять серію мітингів», – пояснив В. Фесенко.

На думку експерта, ця різниця дедалі більше буде помітною, що призведе до розчарування виборців. Він назвав невдалим вибір часу для проведення акції. За його словами, в Україні історично склалося так, що навесні «людей більше тягне на городи, до кохання, ніж на політичні повстання».

За словами В. Фесенка, було б добре, якби опозиції вдалося зібрати хоча б декілька тисяч прихильників. Хоча необхідність переходу від парламентської форми протесту до вуличної він назвав правильною.

Подібну думку висловив директор Інституту глобальних стратегій В. Карасьов, який вважає, що парламентські методи боротьби вичерпали себе, тому що сам парламент перестав існувати і як законодавчий орган, і як майданчик для політичної діяльності. Разом з тим він зауважив, що опозиція не артикулювала чітко мотивацію, чому люди повинні виходити на вулиці. На його переконання, люди просто захищати опозицію на вулицю не підуть. «Немає мотивації – немає навігації», – підкреслив експерт. В. Карасьов висловив сумнів, що мітинги опозиції принесуть якийсь позитивний для неї результат і тим більше «залякають владу».

Політолог С. Таран вважає, що ця акція може зазнати краху. Зокрема, експерт розповів, з чого починається революція в країні. «Революції починаються зі створення мереж і організації структур», – зазначив С. Таран. За його словами, існує велика небезпека того, що «Вставай, Україно!» перетвориться на разову акцію. «Революції стають успішними, якщо в політичних партій, які їх організують, розвинуті мережі на місцях, осередки», – підкреслив політолог.

Більшість експертів вважають, що для масових акцій протесту підстав немає. Влада якось намагається вирішувати проблеми. Зокрема, Виконавчий комітет Львівської міськради 15 березня затвердив програму поповнення статутних капіталів комунальних підприємств.

Метою програми є підтримка функціонування міських комунальних підприємств для забезпечення їх ефективного та безперебійного функціонування, поліпшення фінансово-господарського стану, належної реалізації статутних завдань, а також виконання гарантійних зобов'язань ЛМР через здійснення внесків до статутних капіталів підпорядкованих комунальних підприємств. Фінансове забезпечення виконання програми здійснюватиметься за рахунок коштів бюджету розвитку міського бюджету Львова.

Обсяги фінансування програми у 2013 р. виглядають так: внески органів місцевого самоврядування в статутний капітал ЛМКП «Львівводоканал» – 75 млн 38 тис. 200 грн, внески органів місцевого самоврядування в статутний капітал ЛКП «Львівелектротранс» – 14 млн 542 тис. 430 грн, внески органів місцевого самоврядування в статутний капітал ЛКП «Львівавтодор» – 42 млн 164 тис. 330 грн, внески органів місцевого самоврядування в статутний капітал ЛМКП «Львівтеплоенерго» (модернізація інфраструктури теплопостачання у Львові) – 1 млн грн, внески органів місцевого самоврядування в статутний капітал ЛКП «Львівавтодор» (продовження трамвайного маршруту № 4 до Сихова) – 600 тис. грн.

Значна увага приділяється аграрному сектору, який забезпечує регіон продуктами харчування. Як інформують ЗМІ, комісія з питань розвитку села та АПК Львівської облради пропонує виділити 600 тис. грн з обласного бюджету у 2013 р. на створення й підтримку сільськогосподарських кооперативів. Додатково депутати пропонують залучати кошти від держави.

Депутати заслухали інформацію департаменту агропромислового розвитку про виконання програм у галузі АПК у 2012 р. Голова комісії з питань розвитку села та АПК П. Пешко зазначив, що близько 30 % від фінансових призначень на програми галузі АПК «перейшли» в кредиторську заборгованість. Комісія вкотре звернулася до ЛОДА з вимогою розрахуватися із сільгоспвиробниками ще в I кварталі 2013 р.

Розглядаючи проекти програм у галузі АПК на 2013 р., депутати намагалися переконати представників адміністрації, що фінансування галузі повинно відбуватися, починаючи з I кварталу, коли розпочинаються весняно-польові роботи. Комісія з питань розвитку села та АПК уже тричі розглядала проект комплексної програми підтримки та розвитку АПК у Львівській області у 2013 р. і кожного разу повертала його на доопрацювання. Депутати вимагають закріпити розподіл коштів між програмами АПК і чітко прописати механізми використання коштів.

Комісія обласної ради наполягає збільшити фінансові призначення на виконання програми підтримки підприємств агропромислового комплексу через механізм здешевлення кредитів і на програму підтримки підприємництва в галузі тваринництва, зокрема в частині дотацій фізичним особам за утримання чотирьох і більше корів.

Важливим стало питання створення та підтримки сільськогосподарських кооперативів. Голова комісії П. Пешко озвучив консолідовану позицію комісії з цього питання: «Комісія підтримує ідею створення кооперативів на селі, у тому числі і молокопереробних. Комісія за те, щоб селяни самі збирали, переробляли і реалізовували молоко, сметану, масло. Таким чином із часом може створитися альтернатива молокопереробним заводам, які на сьогодні є монополістами і диктують селянам не вигідні закупівельні ціни».

П. Пешко також зазначив, що комісія готова виділити на підтримку кооперативного руху 600 тис. грн з обласного бюджету, і рекомендував департаменту агропромислового розвитку ЛОДА залучати до реалізації цієї програми кошти державного бюджету.

Влада намагається поліпшити ситуацію і у сфері охорони здоров'я. З міського бюджету у 2013 р. планують закупити для львівських лікарень 12 апаратів для наркозу загальною вартістю 1,5 млн грн. Про це повідомив начальник управління охорони здоров'я ЛМР В. Зуб. «Ми чекаємо прийняття бюджету розвитку і сподіваємося, що там буде передбачена закупівля наркозних апаратів», – сказав В. Зуб. За його словами, ці апарати нічим не замінити, і це пов'язано навіть не зі здоров'ям конкретних людей, а з їх життям. «Тому я припускаю, що в бюджеті розвитку, можливо, на щось інше не вистачить грошей, але за придбання наркозних апаратів ми стоїмо горою», – підкреслив посадовець.

Загалом для міста планують закупити 12 апаратів. «П'ять для лікарні швидкої допомоги, п'ять для 8-ї клінічної лікарні, по одному для пологових

будинків і решта – для міської дитячої лікарні», – зазначив начальник управління охорони здоров'я. За його словами, орієнтовно вартість апаратів становитиме 1,5 млн грн. В. Зуб також додав, що в період 2007–2010 рр. понад 35 таких апаратів було поставлено у Львів за кошти міського та державного бюджетів. Останні три роки їх не отримували.

За інформацією ЗМІ, за останні шість-сім років дитяча смертність у Львові зменшилася вдвічі: якщо раніше в місті за рік помирало близько 100 дітей віком до року, то цього року – 60. «Ми маємо одну з найнижчих смертностей дітей до одного року по всій Україні», – зазначив В. Зуб. Він вважає, що один із чинників, який дав можливість зменшити дитячу смертність – відкриття в 2007 р. у Комунальній міській дитячій клінічній лікарні корпусу патології для новонароджених із сучасним обладнанням. «У відділенні реанімації для новонароджених цієї лікарні в рік лікується близько 300 дітей», – повідомив завідувач відділу інтенсивної терапії В. Чайко.

Він зазначив, що це відділення створено, щоб виходжувати дітей, які народжуються з патологією, після складних пологів. Раніше більшість таких дітей помирало. «10–15 років тому в лікарні було один-два апарати для штучної вентиляції легень. Тоді ми не могли допомогти всім дітям, які цього потребували. Сьогодні, завдяки міській владі, нам купили 10 таких апаратів (кожен з яких коштує від 30 до 50 тис. дол.). Тобто на сьогодні ми забезпечені обладнанням і наші діти не страждають від його відсутності», – сказав головний лікар міської дитячої лікарні Д. Квіт.

Велике значення для здоров'я людей має спорт і фізична культура. Тому влада Львівщини визначилася, де буде встановлено цього року сучасні відкриті спортивні майданчики з тренажерним обладнанням. Про це інформує прес-служба Львівської ОДА. Пріоритетом 2013 р. визначено встановлення таких майданчиків у сільській місцевості.

Очікується, що встановлення сучасних багатофункціональних спортивних майданчиків активізує розвиток сільського масового фізкультурно-спортивного руху й сприятиме активному залученню дітей, молоді та осіб різного віку до активних занять руховою активністю і веденню здорового способу життя, сприятиме введенню посад інструкторів фізичної культури при сільських радах.

На виконання цієї програми управлінням з питань фізичної культури та спорту на 2013 р. виділено 1 млн грн. Загалом у Львівській області облаштовано 90 сучасних спортивних майданчиків (59 зі штучним покриттям і 31 майданчик з тренажерним обладнанням). Двадцять один такий майданчик функціонує у сільській місцевості області.

За словами керівників області, проблем ще вистачає, але влада намагається їх вирішувати. На думку посадовців, причин для масових акцій протесту немає.

Подібна ситуація і в Івано-Франківській області. Опоненти влади завжди можуть знайти причини для невдоволення і вивести на вулиці людей. Проте

розраховувати на велику кількість учасників акцій протесту не доводиться. Зокрема, як інформують ЗМІ, нещодавно перед приміщенням обласної держадміністрації в Івано-Франківську відбулася акція «Врятуймо Карпати від міні-ГЕС!». Заявку на її проведення подала обласна громадська організація «Патріот України», приєдналися також активісти організацій «Голос», «Мама-86-Яремче». Нагадаємо, цього місяця було скасовано рішення Івано-Франківської обласної держадміністрації про тимчасове зупинення будівництва міні-ГЕС на карпатських ріках, ухвалене рік тому.

За словами голови обласної організації «Патріот України» С. Сивачука, в Івано-Франківську долучилися до всеукраїнської акції, яка у Всесвітній день боротьби проти гребель на річках проходила в Києві. Активісти вважають варварством «заганяння гірських рік у трубу», від чого гине риба. «Нам потрібно усім зрозуміти – і тим, хто хоче будувати міні-ГЕС, і тим, хто проти них протестує: ми не успадкували цей світ у наших батьків, ми позичили його у наших дітей, – говорить С. Сивачук. – Нам потрібно дати собі звіт, що буде через 10–15 років унаслідок таких наших дій».

Виступаючи перед громадськістю, голова Верховинської районної організації ВО «Свобода» І. Маківничук наголосив, що будівництво малих ГЕС завдасть значну екологічну шкоду природі краю, негативно вплине на життя місцевих жителів, знизить туристичну привабливість краю.

Разом з тим акцію мало хто підтримав, вона не була численною. Водночас повідомлення про будівництво десятків і сотень малих ГЕС на гірських ріках спростував заступник директора департаменту промисловості й інфраструктури обласної держадміністрації В. Козленко. За його словами, на Івано-Франківщині сьогодні працюють три малі гідроелектростанції, свого часу працювало 15. Із цих трьох, за його словами, дві були відновлені, одна – у селі Пробійнівка – збудована у 2009 р. Після рішення голови обласної держадміністрації про призупинення будівництва міні-ГЕС до висновків експертної комісії лише одна фірма зверталася щодо продовження будівництва.

В. Козленко наголосив, що «найголовніше – згода громади, тобто позитивне рішення сходу селян, відповідне прийняте сільською радою рішення, якщо ж нема таких документів – координаційна рада добро на реалізацію цих проектів не даватиме». Він також додав, що обов'язковими є незалежна екологічна оцінка проекту й перевірка всіх дозвільних документів.

В Івано-Франківській області влада також намагається вирішити соціальні проблеми й не допустити загострення суспільно-політичної ситуації. Як інформують ЗМІ, в Івано-Франківській області всі діти п'ятирічного віку отримують дошкільну освіту. Працює 380 дошкільних навчальних закладів, які відвідує 31,5 тис. дітей. Водночас 3,7 тис. дітей перебувають на черзі в очікуванні можливостей відвідувати дитячий садок. Щоб зменшити чергу, у 2013 р. передбачено створити 830 нових місць у дошкільних закладах Прикарпаття.

За інформацією прес-служби Івано-Франківської ОДА, це можливо насамперед завдяки будівництву дитсадків. Цього року в області заплановано спорудити п'ять дошкільних закладів, розрахованих на 320 дітей (у с. Верхній Ясенів Верховинського району, с. Білі Ослави Надвірнянського району, селам Вовчинець і Хриплин Івано-Франківської міської ради, с. Полянниця Яремчанського району). Також заплановано відкриття восьми дошкільних навчальних закладів у пристосованих приміщеннях, зокрема у Верховинському, Галицькому, Коломийському, Рожнятівському, Снятинському й Тисменицькому районах. Крім того, упродовж 2013 р. заплановано відновити роботу чотирьох тимчасово закритих навчальних закладів.

Крім того, як зазначили в прес-службі ОДА, ще один шлях збільшення кількості місць для дошкільнят – створення навчально-виховних комплексів. У 2011–2012 рр. на Івано-Франківщині 34 загальноосвітні школи було реорганізовано у НВК.

В області достатньо проблем, які потрібно вирішувати, але для цього не вистачає коштів. Про це, зокрема, ішлося під час засідання постійної комісії обласної ради з питань бюджету, фінансів, податків та інвестицій. На засіданні було розглянуто питання щодо проектів рішень обласної ради, що стосуються виконання обласного бюджету-2012, стану виконання регіональної цільової програми заходів і робіт у сфері розвитку земельних відносин в Івано-Франківську до 2020 р. та регіональної цільової програми розвитку рибицтва на період до 2020 р., програми з реєстрації прав на земельні ділянки, виконання робіт із землеустрою і погодження меж земельних ділянок, внесення змін до комплексної цільової соціальної програми розвитку цивільного населення, внесення змін до обласного бюджету на 2013 р. у частині фінансування природоохоронних заходів.

Крім того, депутати мали змогу обговорити регіональну цільову Програму фінансової підтримки обласного комунального підприємства «Івано-Франківськблагроліс» і календарні плани заходів на 2013 р. щодо програми запобігання виникненню надзвичайних ситуацій природного й техногенного характеру, програми розвитку місцевого самоврядування в Івано-Франківській області та заходів щодо здійснення аналітичних досліджень, прогнозування, програмування і моніторингу реалізації основних завдань програми соціально-економічного й культурного розвитку області.

Як інформують ЗМІ, одним з найважливіших питань на порядку денному обласної комісії було питання щодо розподілу бюджету розвитку обласного бюджету на 2013 р. Важливість цього питання пов'язана зі значним браком коштів бюджету розвитку. «Прикро, що бюджет розвитку складається тільки з 11 млн грн при наявності бюджетних запитів на суму понад 300 млн грн. Адже це тільки 3,6 % від необхідної суми. Разом з тим на розгляд депутатів було внесено проект рішення щодо запитів, які вимагають фінансування в

першу чергу», – заявив голова постійної комісії обласної ради з питань бюджету, фінансів, податків та інвестицій Ю. Бабій.

У свою чергу директор департаменту охорони здоров'я ОДА Р. Мельник задоволений роботою закладів медицини. За його словами, за 2012 р. завдяки спільним діям медиків, органів влади й громадськості отримали гарні показники, а рейтинг прикарпатської медицини в Україні зріс. Про це він заявив під час прес-конференції за підсумками роботи галузі. На його переконання, серед головних здобутків – удвоє знизився рівень дитячої смертності й різко зросла народжуваність, тому вперше за багато років відбувся приріст населення в області. Він також підкреслив, що важливу роль відіграла тут й українсько-швейцарська програма «Здоров'я матері й дитини», яка діє в області вже кілька років поспіль. Лише в 2012 р. по цій лінії інвестували в медицину, у тому числі й у навчання задля підвищення професійного рівня відповідних фахівців 2,5 млн грн.

Серйозним досягненням назвав Р. Мельник і відкриття в ЦМКЛ Івано-Франківська Центру малоінвазивної кардіохірургії. «Якщо раніше наші медики змушені були відряджати багатьох хворих на серце на лікування до Львова чи Києва, то тепер рятують здоров'я й життя сотень пацієнтів, як мовиться, на місці. Скажімо, торік фахівці центру провели близько півтисячі діагностичних коронарографій, а також декілька сотень інших процедур, які доти в області ніхто не міг виконувати», – наголосив Р. Мельник. Він вважає, що за розвитком малоінвазивної кардіохірургії область перебуває серед лідерів в Україні. «За сприяння влади вдалося запросити до нас на постійну роботу й забезпечити житлом відомого фахівця, який організував роботу центру на належному рівні», – зазначив директор департаменту охорони здоров'я ОДА. За його словами, у найближчих планах медиків міста є навіть операція на відкритому серці. Це буде перше в області таке оперативне втручання, проведене власними силами, оскільки попередні відбувалися тільки в приватних клініках з участю відомих українських кардіохірургів.

У цілому ж, за словами представників влади, у сфері медицини зроблено багато. Було відкрито ряд медичних закладів. Серед них, наприклад, відділення голови та шиї на 40 ліжок в обласному онкодиспансері, палата інтенсивної терапії для дитячого відділення в Городенківській ЦРЛ, лікарські амбулаторії в Делієві Галицького району, Гарасимові Тлумацького району, Лисці Богородчанського району, ряд ФАПів в інших селах краю. Зокрема, запрацював і перший в області центр здоров'я у с. Крихівцях Івано-Франківської міськради, організований спільно з Івано-Франківським національним медичним університетом. У цьому закладі нового типу, оснащеному за останнім словом медичної техніки, у тому числі й засобами для телемедицини, поряд із лікарями-практиками консультують хворих також доценти й професори ВНЗ. «Ми одразу побачили всю користь для хворих від такої співпраці», – запевнив Р. Мельник.

За його словами, кроком уперед у технічному забезпеченні галузі стала поява двох потужних комп'ютерних томографів – у ЦМКЛІ Івано-Франківська та онкодиспансері, оснащення за сприяння Фонду Рината Ахметова обласного пульмоцентру таким обладнанням, яке видає результати тестування на сухоти не за місяць, як було доти, а за кілька днів. «Це мільйонні вливання. Лише для дитячих лікарень було закуплено техніки на 13 млн грн, а для сільської медицини, для якої придбали ще й 20 автомобілів, – на 2 млн», – зазначив директор департаменту. Він наголосив, що це все наслідок тієї уваги, яку останніми роками приділяють сфері охорони здоров'я на рівні уряду й регіональних органів державної влади, результат реформ, спрямованих на вдосконалення медичних послуг. Адже, на його думку, важливішої галузі в суспільстві немає. «До того ж медицина – така сфера, яка постійно розвивається через втілення в життя новітніх, довшеніших за попередні технологій, а отже, потребує й потребуватиме чималих капіталовкладень, які завше, якими б великими не були, будуть доцільними», – переконаний Р. Мельник.

За його словами, якщо в обласному бюджеті-2012 на потреби медицини було передбачено 1,2 млрд грн, то цього року на 100 млн грн. Отже, реформування системи триватиме. Але як торік не було звільнено з роботи жодного медичного працівника, так і надалі оптимізація галузі передбачає лише скорочення й перепрофілювання ліжко-місць та інші суто технічні новації. На 2013 р. заплановано впорядкування систем екстреної невідкладної і первинної медико-санітарної допомоги. Із 1 січня вже набрав чинності закон про екстрену допомогу. Проте у створенні обласного центру екстреної невідкладної медичної допомоги (ЕНМД), який фінансуватимуть з обласного бюджету, зокрема в передачі на його баланс районних і міських служб «швидкої допомоги», є труднощі. «Існує нерозуміння такого або ж менталітет гетьманства перешкоджає, оскільки з цим завданням впоралися всюди, крім Івано-Франківська й Рожнятівщини. Не можу зрозуміти чому. Адже тих самих людей обслуговуватимуть станції “швидкої”, лише фінансуватимуть цю справу вже з іншого джерела», – підкреслив директор департаменту.

Разом з тим він повідомив, що автопарк «швидких» області зношено на 90 %, а центрові ЕНМД потрібно хоча б шість-вісім нових реанімобілів. Що ж до первинної медико-санітарної допомоги (ПМСД), на яку у світі припадає 90 % тягаря з профілактики людських недуг і боротьби з ними, то на Івано-Франківщині вважають за доцільне відійти від стандартів і зробити центри ПМСД державно-приватними. «З цього приводу навіть мають намір звернутися до Мінохорони здоров'я з пропозицією розпочати в нашому краї реалізацію відповідного пілотного проекту», – зазначив Р. Мельник. За його словами, якщо б заохотити приватний бізнес вкладати гроші в розвиток таких центрів, то їх би дуже швидко створили. «Нічого страшного в цьому немає. Така практика поширена у світі. Це насамперед дало б змогу заохотити до праці в первинній ланці молодих фахівців, які хочуть працювати лише в закладах друго-

го-третього рівня, де є кращі умови для професійного становлення й розвитку, ніж на периферії», – вважає Р. Мельник. На його переконання, тоді й реформу загалом було б проведено дуже швидко. Однак, як констатує Р. Мельник, це питання є комплексним і державно-приватну медицину потрібно впроваджувати разом зі страховою.

У цілому, як зазначають експерти, у Львівській та Івано-Франківській областях ситуація залишається складною. Незважаючи на зусилля влади ситуація ускладнюється природним чинником. Після снігопадів і заметілі можливий паводок. Ресурсів, якими володіють посадовці, недостатньо, щоб вирішити проблеми. Можливе поглиблення невдоволення. Разом з тим, на думку експертів, це не викличе масових акцій протесту, тому що люди розуміють, що не все залежить від влади. Навіть у розвинутих країнах стихія приносить значні біди (*Для розчистки доріг області від снігових заметів залучено 2559 осіб та 847 одиниць техніки // <http://loda.gov.ua>. – 2013. – 16.03; На Львівщині без світла залишаються понад 40 населених пунктів // <http://portal.lviv.ua>. – 2013. – 15.03; На Львівщині починаються проблеми з довозом хліба? // <http://portal.lviv.ua>. – 2013. – 15.03; Цього року на Львівщині облаштують майже 30 спортивних майданчиків // <http://portal.lviv.ua>. – 2013. – 15.03; Львівські «регіонали» хочуть, аби опозиціонери стали комунальниками // <http://portal.lviv.ua>. – 2013. – 16.03; Завдяки сучасному обладнанню у Львові вдвічі зменшилася дитяча смертність // <http://zik.ua>. – 2013. – 16.03; Опозиція на вулиці буде боротися за дострокові вибори Президента // <http://zik.ua>. – 2013. – 16.03; Львовская милиция насчитала на акции оппозиции всего 2,5 тыс. граждан // <http://nbnews.com.ua>. – 2013. – 17.03; Депутати ЛОР пропонують 600 тис. з обласного бюджету на сільські кооперативи // <http://zik.ua>. – 2013. – 15.03; Для львівських лікарень планують закупити 12 апаратів для наркозу // <http://zik.ua>. – 2013. – 15.03; Львів має програму поповнення статутних капіталів комунальних підприємств // <http://zik.ua>. – 2013. – 15.03; Таран: «Вставай, Україно!» може перетворитись на разову акцію // <http://gazeta.ua>. – 2013. – 16.03; В Івано-Франківську приєдналися до акції «Врятуймо Карпати від міні-ГЕС» // <http://zik.ua>. – 2013. – 14.03; На Прикарпатті 3,7 тис. дітей перебувають на черзі у дитячі садки // <http://zik.ua>. – 2013. – 14.03; Головну ланку медицини Івано-Франківщини планують зробити напівприватною // <http://pravda.if.ua>. – 2013. – 15.03; Івано-Франківська дитяча лікарня опинилась в центрі скандалу // <http://zik.ua>. – 2013. – 14.03).*

Наука — суспільству

Міжнародне співробітництво в галузі науки і освіти

Сполучені Штати Америки готові поділитися з Україною екологічно безпечною технологією видобутку сланцевого газу. Про це повідомляє прес-служба Міністерства енергетики та вугільної промисловості України. «США мають технології екологічно безпечного видобутку сланцевого газу, і цим досвідом вони готові поділитися з Україною», – цитує прес-служба слова представника Державного департаменту США з питань міжнародної енергетики К. Паскуаля із засідання українсько-американської робочої групи з питань енергетичної безпеки з участю міністра енергетики та вугільної промисловості Е. Ставицького, що відбулося 4 лютого.

К. Паскуаль також зазначив, що за останні роки США істотно наростили видобуток сланцевого газу, що дало змогу відмовитися від імпорту вуглеводнів.

Голова Донецької обласної державної адміністрації А. Шишацький хоче, щоб були проведені незалежні експертизи для впевненості в безпечному видобутку сланцевого газу в регіоні. Він стверджує, що Донецька обласна рада «дала тільки перший дозвіл не на промислову розробку, а на вивчення».

Прогнозні ресурси Юзівської площі (Харківська і Донецька обл.) оцінюються в 4,054 трлн куб. м газу. Прогнозні ресурси Олеської площі (Львівська та Івано-Франківська обл.) – в 2,98 трлн куб. м газу (*Українська енергетика // UA-Energy.org (<http://ua-energy.org/post/29134>).* – 2013. – 6.02).

* * *

З 28 січня по 3 лютого 2013 р. в НТУУ «КПІ» перебувала делегація Шеньянського аерокосмічного університету (Китайська Народна Республіка). Гостей ознайомили з кампусом університету, експозиціями Державного політехнічного музею України при НТУУ «КПІ», відділу авіації і космонавтики ім. І. І. Сікорського. Вони також зустрілися з ученими ФАКСу, лабораторії космічних досліджень ТЕФ, НДІ автоматизації та наукових досліджень та обговорили з фахівцями КПІ умови контрактів «Засоби та методи дослідження інфрачервоного випромінювання реактивних двигунів» та «Автоматизована система вимірювання щільності авіаційного палива».

Під час офіційної зустрічі з керівництвом університету було розглянуто перспективи науково-технічної співпраці між двома університетами. Директор інституту з міжнародного навчання Шеньянського аерокосмічного університету Чен Йонжин висловив пропозиції щодо обміну викладачами, студентами, участі в культурних заходах, підготовки кадрів (магістрів, кандидатів наук).

Проректор з міжнародних зв'язків С. Сидоренко зазначив, що ці пропозиції збігаються з планом заходів щодо розвитку співробітництва НТУУ «КПІ» з організаціями науково-освітньої сфери КНР. Реалізація цих заходів, які отримали узагальнюючу назву «Програма чотирьох принципів» (спільна науково-інноваційна діяльність, спільна навчальна діяльність, підготовка фахівців для КНР, посилення академічної мобільності й контактів у людському вимірі), а також розширення вивчення китайської мови в Україні (наприклад, з використанням можливостей Інституту Конфуція) та української мови в Центрах з підготовки громадян КНР до навчання за кордоном чи в університетах-партнерах, створить серйозну організаційно-економічну основу для істотного поглиблення українсько-китайського співробітництва на довготривалу перспективу.

Фінальною подією візиту стало підписання Угоди між Національним технічним університетом України «Київський політехнічний інститут» та Шеньянським аерокосмічним університетом про створення на базі Шеньянського аерокосмічного університету Навчально-наукового центру НТУУ «КПІ» – ШАУ. Центр має об'єднати ресурси та зусилля університетів для проведення спільної діяльності у сфері науки, освіти, комерціалізації технологій, обміну студентами та фахівцями (*Національний технічний університет України «КПІ»* (<http://kpi.ua/13-01-28>). – 2013-03-11. – 4.02).

* * *

11 лютого 2013 р. в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка Спілка ректорів України і Канадське бюро міжнародної освіти організували семінар «Зміцнення українсько-канадського партнерства у сфері вищої освіти». Мета семінару – сприяти діалогу між керівниками українських і канадських вищих навчальних закладів.

Президент Спілки ректорів вищих навчальних закладів України, ректор КНУ імені Тараса Шевченка Л. Губерський зазначив, що такий рівень зустрічі є першим у сфері вищої освіти, хоча співпраця окремих університетів двох держав започаткована ще в 70-х роках минулого століття. За його словами, у 1977 р. Чернівецький університет підписав угоду із Саскачеванським університетом про обмін освітянами. Він коротко розповів історію українсько-канадської співпраці в освітній сфері, звертаючи увагу на те, що тривалий час співпраця стосувалася переважно питань україномовної дошкільної і середньої освіти, написання підручників та підготовки вчителів з української мови.

У рамках семінару відбулися такі дискусії: вища освіта України та основні тенденції її розвитку в умовах глобалізації освітнього простору; уроки партнерства вищих навчальних закладів України та Канади; нові сфери потенційного співробітництва.

Учасники семінару представили аналіз власного досвіду співробітництва, розширили обговорення існуючого партнерства у вищій освіті між Україною

та Канадою, висвітлили можливі нові моделі співпраці, програми та механізми, що допоможуть розвивати це партнерство.

Після обговорення подальших напрямів співпраці та підбиття підсумків роботи семінару відбулося підписання Меморандуму про взаєморозуміння між Спілкою ректорів вищих навчальних закладів України та Канадським бюро міжнародної освіти.

Підписавши Меморандум, Спілка ректорів вищих навчальних закладів України та Канадське бюро міжнародної освіти співпрацюватимуть у партнерстві задля розширення українсько-канадських двосторонніх відносин у сфері вищої освіти і наукових досліджень.

Обидві сторони глибоко зацікавлені відігравати роль центру заохочення і просування українсько-канадських відносин у сфері вищої освіти і науки, хотіли б спільно обговорювати і розвивати діяльність у таких пріоритетних напрямках, як академічне і наукове співробітництво, обмін студентами та викладачами (*Урядовий нормал* (<http://www.kmu.gov.ua>). – 2013. – 12.02).

Загальна характеристика наукової і науково-технічної діяльності

Агентство Bloomberg включил Україну в топ-50 самых инновационных стран мира, поставив ее на 42-е место впереди таких стран, как Южная Африка, Аргентина, Румыния, Болгария. В качестве критериев рейтинга были выделены семь факторов. Первый – интенсивность проведения научно-исследовательских и опытно-конструкторских работ (НИОКР) в отношении вклада в ВВП. Второй – уровень производительности труда. Третий – концентрация высоких технологий. Четвертый – число исследователей в процентах на 1 млн человек. Пятый фактор – производительность промышленности. Шестой – уровень образования. Последним фактором является патентная активность. Наивысшие показатели Украина получила благодаря уровню образования (шестое место) и патентной активности (17-е место). По остальным факторам страна получила места в четвертом-седьмом десятках.

Первое место в рейтинге досталось США, второе место получила Южная Корея, третья – Германия, четвертая – Финляндия, замыкает пятерку Швеция (*Левый берег* (http://economics.lb.ua/state/2013/02/04/188032_ukrainu_vklyuchili_chislo_samih.html). – 2013. – 4.02).

Діяльність науково-дослідних установ

Объем проектных работ Государственного научно-исследовательского и проектного института основной химии (НИОХИМ, Харьков) в 2012 г.

составил около 17 млн грн, что на 51,5 % больше 2011 г. Об этом сообщила SQ директор института И. Довгалюк. Институт выполнял работы в основном для иностранных заказчиков: доля импортных заказов составила свыше 90 %. Самым крупным заказом был проект содового завода в Индии.

По словам И. Довгалюк, так как объемы производства растут, в институте увеличили численность работников, в основном за счет молодежи. «Мы прилагаем все усилия, чтобы наши ведущие ученые могли передать свои знания и уникальный опыт молодым специалистам. Средний возраст производственного персонала за 2012 г. уменьшился с 50 до 46 лет, что является положительной тенденцией в условиях массового старения украинской науки», – отметила И. Довгалюк.

НИОХИМ выполняет научные исследования по разработке продуктов неорганической химии, совершенствованию технологий их получения, аппаратного оформления химических производств и систем управления ими, а также проектирует химические предприятия. НИОХИМ – головная организация в Украине по стандартизации химической продукции, по измерениям, обеспечивающим охрану окружающей среды и безопасность труда промышленности основной химии (*STATUS QUO* (http://www.sq.com.ua/rus/news/ekonomika/08.02.2013/harkovskij_institut_osnovnoj_himii_uvelichil_obem_proektnyh_rabot_v_poltora_raza/uncmumym/). – 2013. – 8.02).

* * *

Наказом ректора УжНУ, доктора технічних наук, професора Ф. Ващука створено Науково-дослідний інститут Центральної Європи. Директором інституту призначено доктора політичних наук, професора М. Лендбел.

Метою діяльності новоствореного інституту є комплексне дослідження центральноєвропейського регіону, а також залучення державного і міжнародного фінансування для відповідних наукових проєктів. «Для Ужгородського національного університету є актуальним завдання створення науково-дослідного підрозділу, спеціалізацією якого було б комплексне дослідження регіону Центральної Європи. Ця потреба зумовлена низкою об'єктивних і суб'єктивних факторів», – зазначила М. Лендбел.

Серед таких факторів – потреба для теоретичної та прикладної науки в Україні вивчення тенденцій розвитку близького за географічними, історико-культурними та соціальними ознаками регіону, що дасть змогу критично оцінити і запозичити досвід управління та здійснення реформ; спеціалізація у сфері центральноєвропейських студій багатьох науковців УжНУ, які є фахівцями з питань історії, культури, права, економічного, соціального та політичного розвитку цього регіону; налагодження контактів з науковцями Польщі, Чеської Республіки, Словаччини, Угорщини та Румунії, що сприятиме організації та фінансуванню досліджень тощо.

Інститут функціонуватиме, зокрема, на принципі міждисциплінарності, тобто залучатиме до виконання наукових тем і проектів учених-економістів, соціологів, політологів, юристів, географів, істориків, філологів (*В ужгородському виші відкрили новий науково-дослідний центр // Експрес* (<http://www.expres.ua/news/2013/02/06/81774-uzhgorodskomu-vyshi-vidkryly-novyy-naukovo-doslidnycky-centr>). – 2013. – 6.02).

Аерокосмічна і авіаційна галузі

В Днепропетровске обсудили перспективы развития ракетно-космической отрасли. Председатель областного совета Е. Удод принял участие в обсуждении перспектив развития ракетно-космической отрасли Украины и отраслевой науки, которая состоялась в КБ «Южное».

На протяжении многих лет успехи и достижения отечественного ракетостроения в значительной степени связаны с сотрудничеством предприятий отрасли с высшими учебными заведениями, которые имеют высокий научно-технический потенциал, методическую и экспериментальную базу и многолетний опыт научно-технических исследований в области высоких технологий, проводят реальную работу в области прикладных и фундаментальных исследований.

«Государственное предприятие “КБ “Южное” им. М. Янгеля” является головной организацией ракетно-космической отрасли Украины, которая ведет интеграционную работу по использованию всех составляющих научного потенциала страны для повышения качества разработок, поиску и развитию новых форм сотрудничества с научно-исследовательскими институтами и высшими учебными заведениями Украины.

Сегодня перед конструкторами и учеными стоят важные задачи обеспечения высокого уровня конкурентоспособности за счет аккумуляирования и внедрения в разработку передовых идей в различных областях науки. И в этом контексте здесь нужны смелые, а возможно и фантастические идеи и проекты», – отметил Е. Удод.

Председатель областного совета поздравил участников совещания с подписанием Генерального соглашения между ГП КБ «Южное» и ВУЗами Украины о совместных исследованиях в области создания ракетно-космической техники и состава Координационного совета (*НОВЫЙ МОСТ - новости Днепропетровска и Украины* (http://most-dnepr.info/news/society/v-dnepropetrovske_obsudili_perspektivy_razvitiya_raketno_kosmicheskoy_otrasli.htm). – 2013. – 7.02).

Інноваційні розробки та технології

Сенсор, який моментально може визначити рівень вмісту алкоголю у крові, розробили у Вінницькому технічному університеті. Про це повідомив ректор університету В. Грабко. За його словами, розробкою сенсора займалися професори – син та батько Осадчуки. Сьогодні один з них перебуває в Німеччині, де вдосконалює систему і планує випустити її на ринок. Сенсором зацікавилися і китайці. Сенсор не тільки визначає вміст алкоголю у крові, а ще моментально видає параметри навколишнього середовища – температуру, вологість, вміст метан (*Місто над Бугом* (<http://www.radio-mb.com.ua>). – 2013. – 11.02).

Новітні технології для харчової промисловості

В ближайшее время Одесский институт мяса и мороза представит свои рекомендации относительно оптимального показателя содержания влаги в курятине. Об этом заявил первый заместитель министра аграрной политики и продовольствия И. Бисюк.

«Экспертиза института определит нашу позицию. Пока мы соглашаемся с тем, что 4 % – это оптимальный показатель между воздушно-капельным охлаждением и водным», – отметил И. Бисюк.

Он добавил, что министерство будет придерживаться только взвешенной, научно обоснованной позиции, чтобы предприятия с различными технологиями получили оптимальные варианты по этому показателю.

В Министерстве аграрной политики и продовольствия Украины заявили, что установление единого показателя содержания влаги позволит повысить конкурентоспособность продукции птицеводства, которая поступает на внутренний рынок (*ForUm* (<http://www.for-ua.com/ukraine/2013/02/04/105621.html>). – 2013. – 4.02).

Енергоощадні технології

За підтримки Держінформнауки в рамках державного замовлення на створення новітніх технологій Інститутом технічної теплофізики НАН України розроблено повний комплект робочої документації на серійне виробництво водогрійного газового котла теплопродуктивністю 1,25 МВт з утилізатором теплоти вихідних газів. Виготовлений дослідний зразок вже встановлено в котельні одного з житлових масивів Київського району м. Харків і успішно проведено теплотехнічні випробування та сертифіковано.

За основними техніко-економічними характеристиками він перевершує показники роботи котлів не тільки вітчизняних, а й імпорتنних виробників. Споживання природного газу на одиницю потужності є у два рази меншим, ніж у котла НИИСТУ-5 – одного з найбільш розповсюджених у системі ЖКГ.

Котел виготовляється виключно з українських комплектуючих. За умови серійного виробництва його ціна буде нижча за імпорتنі аналоги на 30 %, вітчизняні – на 10–15 % і становитиме близько 230 тис. грн (у комплектації з ККД у 92 %) та 310 тис. грн (у комплектації з ККД близько 98 %).

Витрати на переозброєння котельної, оснащеної застарілими котлами, за рахунок економії на паливі окупляться за один опалювальний сезон.

За оцінками експертів, сьогодні в системі теплокомуненерго України діє близько 9 тис. котлів опалення, які могли б бути замінені новими котлами розробленої конструкції, що в масштабах країни може дати щорічну економію у 1,6 млрд грн.

Вже в поточному році може бути організовано виробництво до 100 котлів на рік, з можливістю його збільшення у 2014 р. до 300–400 (*Державне агентство з питань науки, інновацій та інформатизації України* (<http://www.dkni.gov.ua/2010-09-27-06-54-32/105-2012-/1000-2013-02-10-21-08-24>). – 2013. – 10.02).

Підготовка науково- і науково-педагогічних кадрів

Молоді вчені НАУ ім. М. Є. Жуковського «ХАІ» почали роботи зі створення першого українського молодіжного мікросупутника. Це широка програма, яку виконують студенти, магістранти, аспіранти й молоді вчені чотирьох українських вишів за підтримки Державного космічного агентства і Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України.

Перші роботи зі створення молодіжного мікросупутника розпочалися ще у 2003–2004 рр., але тоді ідею не було реалізовано, розповів проректор з науково-дослідної роботи НАУ ім. М. Є. Жуковського «ХАІ» О. Гайдачук.

Тепер, завдяки участі співробітників університету у європейській програмі TEMPUS, колектив отримав грант для проекту, який реалізовано спільно з Дніпропетровським національним університетом і Національним технічним університетом «КПІ». Харківські вчені вже створили низку магістерських програм для навчання студентів із цієї тематики, отримали обладнання для зв'язку із супутниками і створили навчально-науковий центр мікросупутникобудування.

У минулому році Державне космічне агентство повернулося до цієї ініціативи, ідею створення і запуску першого українського молодіжного мікросупутника включили до Космічної програми 2013–2017 рр. На сьогодні

узгоджено технічне завдання, основну платформу виготовлятиме ДКБ «Південне» (Дніпропетровськ), фінансуватиме космічне агентство, а додаткове корисне навантаження створюватимуть студенти чотирьох університетів, розповів О. Гайдачук.

Університетський сегмент супутника буде додатковим корисним навантаженням до базової платформи «Мікросат», пояснив заступник завідувача кафедри двигунів енергоустановок літальних апаратів С. Губін. Воно міститиме нову низьковольтну енергосистему, нову апаратуру систем орієнтації, визначення кутового положення за допомогою GPS, фотоапарати з великою роздільною здатністю.

Задача науковців на першому етапі – продемонструвати можливості технологій, щоб студенти навчилися розробляти подібні прилади і віддавати їх на підприємства аерокосмічного профілю. Далі студенти змонтують супутник і будуть його відпрацьовувати. Якщо цей супутник виправдає себе, тоді його можна використовувати як самостійне навантаження для зв'язку, дистанційного зондування землі, вимірювання магнітного поля, фотографування зірок і місяця. Серед молодих розробників космічного апарату – випускниця ХАІ, а зараз аспірантка факультету ракетно-космічної техніки К. Должикова. Для неї ця робота стала справжнім науковим захопленням, хоча спочатку дівчина спеціалізувалася на науково-технічному перекладі.

Молоді вчені спільно працюють над розв'язанням складних завдань, висувають власні оригінальні ідеї, що втілюються в життя. Вони сподіваються, що створити мікросупутник і здійснити його запуск на орбіту вдасться ще до 2017 р. За задумом керівництва вишу, робота з власним супутником буде прекрасним навчанням для студентів, серйозним науковим дослідженням і досягненням у космічній техніці (*Кіч Т. Мікросупутник розробили у Харківському авіаційному університеті // Слобідський край (<http://slk.kh.ua/news/osvita/mikrosuputnik-rozrobili-u-kharkivskomu-aviatsijnomu-universiteti-foto.html>). – 2013. – 31.01).*

Освіта та кадрове забезпечення в Україні

Ректор НТУУ Київський політехнічний інститут М. Згуровський вважає, що Україні цілесобразно відмовитися від практики видачі випускникам всіх вузів дипломів державного зразка.

По мнению ректора КПИ, нужно разрешить лицензированным вузам выдавать дипломы от своего имени, трансформировав систему аккредитации в институт контроля качества образовательных услуг, а не его гарантирования.

«Будучи отпущенным в свободное плавание, каждый вуз очень быстро найдет свою “нишу” и получит свою оценку на рынке труда. В свою очередь

рынок труда будет в меньшей степени дезориентирован государством в этом отношении», – считает он. Также ректор уверен, что каждый университет Украины должен решать задачу качества высшего образования самостоятельно, проходя через национальную систему его оценивания и в перспективе присоединяясь к Европейской ассоциации по обеспечению качества высшего образования (European Association for Quality Assurance in Higher Education – ENQA) в процессе Болонских преобразований.

«К сожалению, в отчете Европейской комиссии The European Higher Education Area in 2012: Bologna Process Implementation Report Украина по признаку независимости системы оценивания качества высшего образования и по уровню международного участия во внешнем обеспечении качества высшего образования представлена как страна, не отвечающая европейским стандартам и рекомендациям», – подчеркнул ректор (*Левый берег* (http://society.lb.ua/education/2013/02/10/188813_rektor_kpi_predlagaet_otkaza_tsyia.html)). – 2013. – 10.02).

* * *

На початку третього десятиріччя незалежності країни прийшло розуміння громадськості, що чинний Закон України «Про вищу освіту» вичерпав свій регуляторний і реформаторський ресурс та не відповідає вимогам часу і міжнародним стандартам.

На часі розширення університетської автономії відповідно до європейських норм, введення у вищу освіту України загальноєвропейської системи обліку навчальної роботи студентів (European Credit Transfer and Accumulation System (ECTS)), посилення взаємодії вищої освіти і ринку праці, встановлення принципу рівності ВНЗ усіх форм власності та їх професорсько-викладацького складу, підвищення соціального захисту викладачів і студентів, розширення доступу молоді до вищої освіти незалежно від соціального і матеріального стану, протидія корупції у вищій освіті та інші передові європейські норми.

Концептуально реформування вищої освіти могло б ґрунтуватися на таких засадах:

1. У цій новій моделі одним з найважливіших завдань є чітке розмежування повноважень між трьома рівнями освітянської ієрархії: органами державного управління освітою, державними установами, що забезпечують якість вищої освіти і науки (ВАК, ДАК, Державна інспекція навчальних закладів України, Український центр оцінювання якості освіти) і ВНЗ.

На рівні державного управління освітою має розроблятися і втілюватися державна політика в галузі вищої освіти. Ця політика повинна відповідати на такі запитання: які зовнішні і внутрішні виклики постають перед країною? Як відповісти на ці виклики можливостями вітчизняної науки і відповідним чином підготовленого людського капіталу? Які наукові школи країни можуть

підготувати цей людський капітал? Які умови необхідно створити для цих наукових шкіл, щоб вони виконали поставлене завдання?

Підміна функції напрацювання освітньої політики дрібним регулюванням поточної діяльності ВНЗ, з одного боку, призводить до вакууму дійової державної політики у сфері освіти і науки, а з другого – позбавляє університети ініціативи і прагнення до креативної праці.

Другому рівню освітянської ієрархії відводиться напрацювання стандартів вищої освіти, акредитації напрямів, розроблення і втілення критеріїв і методик оцінки якості освітньої і наукової діяльності, атестації наукових кадрів вищої кваліфікації.

ВНЗ ж повинні самостійно виконувати весь комплекс навчально-наукової, виховної та інноваційної діяльності, напрацьовувати рішення щодо актуальних питань розвитку суспільства, ґрунтуючись на засадах університетської автономії та академічних свобод у вищій школі. Принциповим є те, що нові, необхідні для прогресу суспільства знання, можуть бути напрацьовані лише у вільних академічних середовищах, у центрах незалежної університетської думки. А держава має бути зацікавленою в існуванні таких центрів незалежної думки, щоб вони могли напрацьовувати ці критичні знання. Озброюючись ними, держава може забезпечувати подальший прогрес суспільства. Такого типу партнерство між владою й академічною спільнотою дасть змогу країні здійснити найбільш сміливі і важливі перетворення і, навпаки, відносини між владою й університетами, побудовані на жорсткому управлінні, дрібному контролі і регулюванні, приведуть країну до занепаду. У своїй резолюції від 2006 року Парламентська асамблея Ради Європи (ПАРЄ) наголосила: «Історія довела, що порушення академічної свободи та університетської автономії завжди ведуть до інтелектуальної порожнечі і, як наслідок, до соціальної та економічної стагнації».

2. На часі введення в повному обсязі європейської трирівневої системи ступеневої освіти (бакалавр, магістр, доктор філософії) та загальноєвропейської системи обліку навчальної роботи студентів ECTS. При цьому мають бути збережені традиційні для України освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста та науковий ступінь доктора наук. Надзвичайно важливим є забезпечення зв'язку ступеневої освіти України з Національною рамкою кваліфікацій та ECTS. Це дасть змогу, з одного боку, чітко розуміти місце освітньо-кваліфікаційних рівнів вищої освіти на ринку праці України (особливо бакалавра), а з другого – забезпечувати їх розпізнавання на європейському просторі освіти.

3. У найближчій перспективі держава має піти на законодавче оформлення повноцінної ланки професійної освіти в Україні, віднісши до неї 976 ПТУ та понад 600 навчальних закладів I–II рівнів акредитації шляхом виведення останніх із системи вищої освіти. Ця ланка повинна забезпечити підготовку понад 800 тис. висококваліфікованих робітників та професійно орієнтованих

молодших спеціалістів, які стали надзвичайно затребуваними в народному господарстві України.

4. Ураховуючи досвід європейських країн, для яких важливою нормою є розмежування функцій напрацювання політики освіти і контролю кінцевих результатів її втілення між різними незалежними відомствами, в Україні доцільно започаткувати незалежний, постійно діючий колегіальний орган, відповідальний за оцінювання і забезпечення якості підготовки людського капіталу. Він також має відповідати за акредитацію освітньої діяльності ВНЗ та атестацію наукових кадрів вищої кваліфікації. Доцільно відійти від практики видачі випускникам усіх ВНЗ дипломів державного зразка. Потрібно дозволити ліцензованим ВНЗ видавати дипломи від свого імені, трансформувавши систему акредитації в інститут контролю якості освітніх послуг, а не її гарантування. Будучи відпущеним «у вільне плавання», кожний ВНЗ дуже швидко знайде свою «нішу» і здобуде свою оцінку на ринку праці. У свою чергу ринок праці стане меншою мірою дезорієнтованим державою у цьому відношенні. Щодо забезпечення якості вищої освіти, то кожен університет України має вирішувати це завдання самостійно, проходячи через національну систему її оцінювання і в перспективі приєднуючись до Європейської асоціації із забезпечення якості вищої освіти (European Association for Quality Assurance in Higher Education – ENQA) в процесі Болонських перетворень.

5. Головний механізм забезпечення інноваційного розвитку економіки і суспільства полягає у посиленні взаємодії між освітою, наукою, бізнесом і владою на основі їх взаємної зацікавленості у співпраці. На жаль, за роки незалежності України законодавчо не вибудовані органічні зв'язки між ними. Тому на новому етапі держава має приділити велику увагу створенню потужних регіональних освітньо-науково-інноваційних центрів на базі провідних університетів або об'єднань університетів і наукових установ, навколо яких повинна зосередитися конкурентоспроможна освіта і наука, високотехнологічний бізнес за координуючої ролі регіональної влади.

6. У цій моделі роботодавці мають розширювати свою участь у підготовці навчальних програм ВНЗ, у розробці і затвердженні стандартів вищої освіти за кожною галуззю освіти і науки, у формуванні критеріїв компетентності випускників вищої школи, у забезпеченні місць практики студентів, у розвитку матеріальної бази, у співпраці в галузі наук та інновацій. Виправданим було б введення податкових та митних пільг для бізнесу у його співпраці з вітчизняною університетською наукою. На баланси університетів в обов'язковому порядку мають ставитися створені в їх науковому середовищі нематеріальні активи у формі інтелектуальної власності та запроваджуватися ефективні механізми її комерціалізації в бізнес-середовищі. Через спільну участь у забезпеченні академічної компоненти у підготовці докторів філософії мають бути створені реальні умови для тісної співпраці університетів, національної і галузевих академій наук.

7. У частині європейської інтеграції Україна має продовжити узгодження національної системи вищої освіти з ECTS та з ENQA. Повинні створюватися умови для повернення в Україну громадян, які здобули освіту за кордоном, шляхом визнання на університетському рівні іноземних дипломів про вищу освіту, про наукові ступені та вчені звання при зарахуванні на навчання та/або прийнятті на роботу. Через поліпшення вивчення іноземних мов (насамперед англійської) та країнознавства має істотно розширитися академічна мобільність і участь у міжнародних освітніх і наукових проектах викладачів, науковців, студентів.

8. Надзвичайно гострою проблемою для України за умов обмеженого державного бюджету є визначення державного замовлення на підготовку фахівців. На жаль, ця проблема не може розв'язуватися ефективно, поки в країні відсутня державна політика в галузі освіти, зокрема вищої. Тому сьогодні ніхто не знає, скільки, за якими напрямками і з якими освітньо-науковими кондиціями мають бути підготовлені фахівці в Україні, щоб вирішувати нагальні проблеми держави, наприклад, у ближчій перспективі увійти до двадцятки найбільш розвинутих країн світу, відповідно до завдань, сформульованих Президентом України.

За таких умов державне замовлення може визначатися, з огляду на поточні соціальні критерії та наміри збереження мінімального освітнього цензу населення, а не з метою досягнення нових цілей розвитку суспільства. Зважаючи на це, видається доцільним визначати обсяг державного замовлення для ВНЗ не меншим за 51% від кількості випускників шкіл. Розміщення 80 % держзамовлення могло б здійснюватися відповідно до потреб держави за пропозиціями ВНЗ на основі показників минулого року. Розміщення решти 20 % можна було б проводити за формулою «гроші за студентом», тобто відповідно до середнього конкурсного балу вступників поточного року. При цьому для забезпечення необхідної кількості високоосвічених людей у суспільстві держзамовлення на магістрів мало б встановлюватися на рівні, не менш ніж 50 % від кількості випущених бакалаврів у поточному році; на докторів філософії – не менш ніж 10 % від кількості магістрів. Для забезпечення прозорості прийняття цих відповідальних рішень інформація про держзамовлення повинна була б розміщуватися на офіційному сайті міністерства не пізніше 1 жовтня року, що передувє роковій прийому, а інформація про його обсяги в розрізі ВНЗ мала б оприлюднюватися протягом 10 календарних днів з моменту такого розміщення.

9. У частині демократизації вищої освіти, за прикладом розвинутих країн світу, актуальним є встановлення принципу рівності ВНЗ усіх форм власності та їх професорсько-викладацького складу. Мають розширюватися гарантії рівного доступу громадян до вищої освіти за рахунок удосконалення зовнішнього незалежного оцінювання в напрямі надання цій системі чутливості до креативних здібностей абітурієнтів. Спільно з роботодавцями

важливо розробити механізми стимулювання розвитку системи «освіта протягом життя». Необхідно повернутися до демократичної процедури обрання ректорів ВНЗ на основі вирішального права трудового колективу. За європейськими нормами перебування ректора на посаді має обмежуватися двома термінами обрання.

10. Зважаючи на те, що на початку третього десятиріччя незалежності України понад 50 % молоді не може здобути вищу освіту через наростаючу бідність більшості населення країни, ще більшої актуальності набуває соціальний захист студентів і викладачів ВНЗ. У такій ситуації обґрунтованим є визначення розміру мінімальної стипендії студентам на рівні, не нижчому за прожитковий мінімум, і незмінність розміру плати за навчання у ВНЗ протягом усього строку навчання.

11. З метою протидії корупції у вищій освіті має набути подальшого розвитку і зміцнення система ЗНО. Доцільним є розширення громадського контролю на всіх рівнях діяльності ВНЗ, зокрема гарантування доступу фізичних та юридичних осіб до інформації у галузі вищої освіти. В університетах має бути запроваджена дійова система противаг і стримувань між керівником, вченою радою, органами громадського самоврядування, громадськими організаціями. За європейською традицією повноваження ректора і вченої ради ВНЗ мають бути розмежованими.

Ці та інші концептуальні засади могли б лягти в основу реформи вищої освіти на сучасному етапі. З огляду на ту обставину, що від цієї реформи, без перебільшення, новий Закон «Про вищу освіту» має консолідувати найкращі положення напрацьованих останніми роками шести відомих автору законопроектів. Він має увібрати в себе пропозиції органів державної влади, навчальних і наукових установ, міжнародних професійних організацій і громадськості. У процесі доопрацювання й обговорення законопроект має бути відкритим для суспільства в інтернет-просторі. Маємо усвідомити: життя схвалить тільки ті його положення, які будуть напрацьовані і прийняті шляхом громадського консенсусу (*Згуровський М. Вища освіта на зламі суспільного розвитку // Дзеркало тижня. Україна (<http://gazeta.dt.ua/EDUCATION/vischa-osvita-na-zlami-suspilnogo-rozvitku.html>). – 2013. – 8–15.02).*

Охорона здоров'я

До Міністерства охорони здоров'я України з вдячністю звернулися батьки дітей, хворих на дитячий церебральний параліч, які були направлені на реабілітацію до України з Російської Федерації. Листа з колективною подякою до міністерства направив Департамент охорони здоров'я Москви. У повідомленні йдеться, що батьки 53-х малюків висловлюють щире

вдячність ініціаторам та організаторам проекту реабілітації за унікальною методикою українського професора В. Козьявкіна.

За словами батьків, вже за перші два дні лікування вони пересвідчилились у ефективності курсу, у дітей почала проявлятися ефективна динаміка в покращанні стану здоров'я. У більшості малюків була відзначена тенденція до нормалізації м'язового тону, поживлення в рухах, покращання психоемоційного стану.

Батьки подякували організаторам лікування за подаровану надію та висловили сподівання, що перші позитивні результати гарантують значний ефект після завершення повного курсу реабілітації. На їхнє переконання, методику В. Козьявкіна слід застосовувати значно ширше, аби дедалі більше дітей, хворих на ДЦП, у тому числі з Російської Федерації, мали змогу одержати шанс на покращання життя і здоров'я (*Міністерство охорони здоров'я України* (http://www.moz.gov.ua/ua/portal/pre_20130212_0.html). – 2013. – 12.02).

Наука і влада

Відбулася колегія Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації України під головуванням В. Семиноженка, на якій були обговорені результати виконання у 2012 р. Державної цільової науково-технічної програми проведення досліджень в Антарктиці на 2011–2020 рр., а також стан та перспективи міжнародного співробітництва.

Про антарктичні дослідження доповів директор Національного антарктичного наукового центру Держінформнауки України В. Литвинов. У 2012 р. дослідження виконувалися за пріоритетними напрямками Програми. Це геолого-геофізичні, гідрометеорологічні, океанографічні, геокосмічні дослідження, біологічні та медико-фізіологічні дослідження, розроблення і впровадження нових технологій, співпраця з міжнародними організаціями Договору про Антарктику та інформаційно-видавничу діяльність. Зокрема, було проведено обробку морських досліджень рельєфу дна поблизу Антарктиди та підтверджено існування в цій частині Антарктичного шельфу нової нафтогазоносною провінції. Також розроблено модель довгострокового прогнозування стану озонної дірки в Південній півкулі й створено нову модель формування льодового покриву Антарктичних морів та проведені модельні дослідження. Отримані дані буде покладено в основу створення системи прогнозування клімату та міграції біоресурсів у Південній півкулі.

Українськими біологами вперше для Антарктики розроблено атлас підводних ландшафтів і морських організмів. Крім того, минулого року тривала робота зі створення Національного центру антарктичних даних з метою збору, зберігання, обробки та передачі результатів антарктичних досліджень широкому колу вчених і науковим установам в Україні й зацікавленим іноземним

науковим організаціям. Цей проект був відзначений сертифікатом корпорації Google. Також активно відбувалася співпраця з міжнародними організаціями відповідно до договору про Антарктику.

Результати міжнародної кооперації у науково-технічній сфері та плани щодо її продовження оголосив перший заступник голови Держінформнауки Б. Гриньов. Він відзначив, що наразі діє понад 70 угод про співпрацю у сфері науки та техніки між Україною та іншими країнами світу. Найбільш активно Україна співпрацює зі своїми стратегічними партнерами – США, Російською Федерацією та КНР.

Робота українсько-американської Робочої групи з науково-технологічного співробітництва була започаткована з ініціативи К. Грищенка у 2010 р. Вже відбулося три її засідання. Пріоритетними напрямками науково-технічного співробітництва між Україною та США є матеріалознавство, біотехнології, фізика високих енергій, геологія, а саме – дослідження ресурсів сланцевого газу в Україні, космічні дослідження і використання передових космічних технологій, а також дослідження в галузі ядерної медицини.

З РФ Україна співпрацює у сфері ядерної медицини та бере участь у міжнародній колаборації з реалізації мегапроекту НІКА. Також ці країни спільно працюють над розробкою Програми співробітництва в Антарктиці на 2013–2018 рр. Минулого року досягнуто домовленостей щодо продовження співпраці в рамках українсько-російської Програми співробітництва у сфері нанотехнологій та проведення в цьому році в Києві виїзного засідання Консультативної наукової ради Центру розробки та комерціалізації технологій «Сколково».

Спільно з КНР затверджено Програму на 2013–2014 рр., яка передбачає реалізацію 16 проектів у сфері матеріалознавства, електроніки, фізики, біотехнології та машинобудування. Держінформнауки надає підтримку в створенні українсько-китайського Інституту зварювання ім. Є. О. Патона.

Активно розвивається науково-технічне співробітництво українських вчених й у рамках роботи міжнародних організацій та фондів. Зокрема, за результатами конкурсів Сьомої рамкової програми ЄС (РП7) Україна входить у десятку найбільш успішних країн, які не є членами ЄС чи асоційованими країнами, що беруть участь у програмі, та посідає шосту позицію за кількістю поданих та підтриманих проектів, і сьому позицію – за бюджетним внеском ЄС.

У 2012 р. відбувся візит делегації Європейської організації ядерних досліджень до України, за підсумками якого 20 вересня минулого року на 164-му закритому засіданні Ради ЦЕРН було одностайно прийнято позитивне рішення щодо відповідності Української держави критеріям асоційованого члена ЦЕРН та надання їй статусу асоційованого члена зазначеної організації. Наразі Держінформнауки продовжує здійснювати процедурні заходи, пов'язані з опрацюванням та узгодженням тексту відповідної угоди між Україною та ЦЕРН (*Прес-служба Державного агентства з питань науки, інновацій та інформатизації* (<http://www.kmi.gov.ua>). – 2013. – 12.02).

До уваги держслужбовця

В. Радченко, голов. бібліограф НБУВ, Ю. Левченко, мол. наук. співроб. НБУВ, В. Шкаріна, мол. наук. співроб. НБУВ

Антикризове управління

*Список літератури з фондів Національної бібліотеки України
імені В. І. Вернадського (2011–2012)*

(Продовження)

Монографії, збірники, автореферати дисертацій, дисертації

46. Власюк В. Є. Інструменти державного управління фінансовою сферою в умовах економічної кризи / В. Є. Власюк // Вісн. Дніпропетр. ун-ту. Серія : Економіка. – 2011. – Вип. 5/4, № 10/1, т. 19. – С. 85–91.

Ж68774/Ек.

47. Глевацька Н. М. Особливості управління персоналом у кризовий період: рекомендації і модель антикризового управління / Н. М. Глевацька, В. О. Липчанський // Наук. пр. Кіровоград. нац. техн. ун-ту. Екон. науки. – 2012. – Вип. 21. – С. 63–70.

Ж70753/Ек. н.

48. Гречкосій І. Д. Розробка заходів антикризового управління підприємством для подолання інноваційно-інвестиційної кризи в Україні / І. Д. Гречкосій // Економіка харч. пром-сті. – 2011. – № 4. – С. 5–9.

Ж100370

49. Григоренко Є. О. Теоретичні та практичні аспекти процесу антикризового фінансового управління на вітчизняних підприємствах в ринкових умовах господарювання / Є. О. Григоренко // Економіка Крима. – 2012. – № 3. – С. 149–153.

Ж23390

50. Даниленко М. П. Контролінг – інструмент антикризового менеджменту / М. П. Даниленко // Сучасна економіка. – 2011. – Вип. 4. – С. 85–90.

Ж100490

51. Данильчук І. В. Значення оцінки фінансового стану підприємства в умовах антикризового управління / І. В. Данильчук // Екон. вісн. ун-ту / ДВНЗ

«Переяслав-Хмельниц. держ. пед. ун-т ім. Григорія Сковороди». – 2012. – Вип. 18/1. – С. 143–146.

Ж73720

52. Дейнека М. Стратегії управління підприємством в умовах кризи / М. Дейнека, І. Силадій // Екон. аналіз. – 2011. – Вип. 8, ч. 2. – С. 68–72.

Ж70845

53. Дейніс Л. М. Сутність антикризового фінансового управління підприємством / Л. М. Дейніс, В. І. Фучеджи // Вісн. соц.-екон. дослідж. – 2011. – Вип. 1. – С. 49–53.

Ж69469

54. Джерелюк Ю. О. Основні положення фінансової діагностики в антикризовому управлінні підприємством / Ю. О. Джерелюк // Вісн. Хмельниц. нац. ун-ту. Економічні науки. – 2012. – № 4, т. 3. – С. 70–71.

Ж69410

55. Джерелюк Ю. О. Теоретичні засади антикризового управління підприємством / Ю. О. Джерелюк // Экономика Крыма. – 2011. – № 4. – С. 193–195.

Ж23390

56. Джулай В. О. Забезпечення банківської стабільності в Україні: антикризовий аспект / В. О. Джулай // Фін. простір. – 2012. – № 2. – С. 46–54.

Ж100693

57. Дзюблюк О. Оптимізація управління ризиком портфеля кредитних вкладень банку в контексті подолання наслідків світової фінансової кризи / О. Дзюблюк // Вісн. Терноп. нац. екон. ун-ту. – 2011. – Вип. 2. – С. 21–30.

Ж69632

58. Елецких С. Я. Підходи к управленію устойчивым развитием предприятия в условиях кризиса / С. Я. Елецких // Наук. вісн. Полтав. ун-ту економіки і торгівлі. – 2011. – № 1. – С. 83–89. – (Серія «Економічні науки»).

Ж70791

59. Еш С. М. Система антикризового управління та методологічні підходи до її формування / С. М. Еш // Вісн. Житомир. держ. технол. ун-ту. – 2012. – № 1, ч. 2. – С. 103–107. – (Серія «Економічні науки»).

Ж69027/Екон. н.

60. Сгорова Н. В. Механізм реалізації антикризового управління на машинобудівних підприємствах в умовах дії ефекту «продовженого шоку» / Н. В. Сгорова // Екон. вісн. Нац. техн. ун-ту України «КПІ». – 2011. – № 8. – С. 14–19.

Ж72699

61. Спіфанова І. Ю. Пріоритетність стратегічного підходу в системі антикризового управління персоналом / І. Ю. Спіфанова, А. В. Цвігун // Екон. простір. – 2011. – № 50. – С. 218–223.

Ж73447

62. Іванова М. І. Впровадження антикризового управління на промислових підприємствах / М. І. Іванова // Держава та регіони. – 2011. – № 2. – С. 159–166. – (Серія «Економіка та підприємництво»).

Ж23244/екон. та підпр.

63. Капітанець Ю. О. Формування моделі антикризового управління підприємством / Ю. О. Капітанець // Сталий розв. економіки. – 2011. – № 1. – С. 58–63.

Ж100489

64. Клиновський А. Маркетинг регіону і його вплив на розвиток регіональної економіки в умовах кризи / Т. Мамрош, А. Клиновський // Екон. аналіз. – 2011. – Вип. 8, ч. 1. – С. 101–104.

Ж70845

65. Коваленко Е. В. Контроллінг в антикризисном управлении промышленным предприятием / Е. В. Коваленко // Вісн. Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля. – 2011. – № 1, ч. 2. – С. 311–315.

Ж69301

66. Коваленко О. В. Антикризове управління – запорука стабільності роботи підприємства / О. В. Коваленко // Вісн. Хмельницьк. нац. ун-ту. – 2011. – № 2, т. 3. – С. 65–68. – (Серія 2, Екон. науки).

Ж69410

67. Конарева Л. А. Кризис управления: американские пророки и российская реальность / Л. А. Конарева // США. Канада: экономика, политика, культура. – 2011. – № 1. – С. 109–122.

Ж62589

70. Костецький В. Формування стратегії антикризового управління підприємством / В. Костецький // Екон. аналіз. – 2011. – Вип. 8, ч. 2. – С. 208–211.

Ж70845

71. Коцеруба Н. В. Внутрішньогосподарський облік за центрами відповідальності у системі антикризового управління підприємством торгівлі / Н. В. Коцеруба // Вісн. Чернів. торг.-екон. ін-ту. Економічні науки. – 2011. – Вип. 4. – С. 350–356.

Ж72705

72. Левицький В. В. Формування системи управління та підтримки фінансової стійкості підприємства в умовах кризи / В. В. Левицький // Вісн. Чернів. торг.-екон. ін-ту. Економічні науки. – 2011. – Вип. 3. – С. 190–193.

Ж72705

73. Ліпич Л. Г. Сутність та методи антикризового управління підприємства / Л. Г. Ліпич, І. О. Гадзевич // Вісн. Львів. комерц. акад. – 2011. – Вип. 36. – С. 472–475. – (Серія економічна).

Ж69765/Ек.

74. Луган О. І. Аналіз теоретичних аспектів антикризового управління / О. І. Луган // Наук. вісн. Чернів. ун-ту. – 2012. – Вип. 592 : Економіка. – С. 69–73.

Ж69219

75. Мажаренко К. П. Складові елементи механізму антикризового управління підприємством / К. П. Мажаренко, Я. О. Литвиненко // Вісн. Хмельниц. нац. ун-ту. Економічні науки. – 2012. – № 1. – С. 21–25.

Ж69410

76. Мацеха Д. С. Організаційна стійкість як складова антикризового управління підприємством / Д. С. Мацеха, С. А. Бурій // Вісн. Хмельниц. нац. ун-ту. Економічні науки. – 2011. – № 4, т. 1. – С. 155–158.

Ж69410

77. Мельник Г. Г. Методи та моделі оцінки фінансової стійкості підприємств регіону в антикризовому управлінні / Г. Г. Мельник // Екон. вісн. Донбасу. – 2011. – № 3. – С. 108–111.

Ж25176

78. Мельник Г. Г. Методи та моделі оцінки фінансової стійкості підприємств регіону в антикризовому управлінні / Г. Г. Мельник // Вісн. Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля. – 2011. – № 7, ч. 2. – С. 97–103.

Ж69301

79. Михайлишин Л. І. Управління процесами антикризової діяльності на підприємствах / Л. І. Михайлишин, А. А. Шевченко // Інновац. економіка. – 2012. – № 4. – С. 41–45.

Ж25888

80. Мішеніна Н. В. Стратегічна модель антикризового управління підприємством / Н. В. Мішеніна, М. В. Кривущенко // Наук. вісн. Черніг. держ. ін-ту економіки і упр. – 2011. – Вип. 3. – С. 170–175. – (Серія 1, Економіка).

Ж73620/С. 1

81. Нагайчук В. В. Антикризове управління підприємствами спиртової промисловості / В. В. Нагайчук // Прометей. – 2011. – № 3. – С. 200–205.

Ж70224

82. Надьон Г. О. Стан та напрями розвитку антикризового управління промислового підприємства / Г. О. Надьон // Вісн. Східноукр. нац. ун-ту ім. В. Даля. – 2012. – № 11, ч. 2. – С. 6–10.

Ж69301

83. Никифоров А. Є. Державне антикризове управління та завдання інноваційного розвитку економіки України / А. Є. Никифоров // Екон. теорія. – 2011. – № 4. – С. 45–54.

Ж24845

84. Новицька С. С. Інструменти управління ризиками у посткризовому ринковому середовищі / С. С. Новицька, Л. В. Галан // Економіка. Менеджмент. Бізнес. – 2012. – № 1. – С. 113–119.

Ж70482

85. Оглобіна В. О. Теоретичні засади антикризового управління / В. О. Оглобіна // Держава та регіони. – 2012. – № 1. – С. 31–35. – (Серія «Економіка та підприємництво»).

Ж23244/екон. та підпр.

86. Оглобіна В. А. Теоретичні підходи до формування антикризової політики в Україні / В. А. Оглобіна // Держава та регіони. – 2011. – № 6. – С. 34–38. – (Серія «Економіка та підприємництво»).

Ж23244/екон. та підпр.

87. Осташ С. В. Поняття банківської ліквідності та управління нею в умовах фінансової кризи / С. В. Осташ, А. Я. Шлезінгер // Наук. вісн. Ужгород. ун-ту. – 2011. – Вип. 32. – С. 227–232. – (Серія «Економіка»).

Ж68850/Ек.

88. Пак А. Б. Практика антикризисного управления на малом предприятии / А. Б. Пак // Экономика и орг. пром. пр-ва. – 2011. – № 7. – С. 151–157.

Ж62452

89. Полінкевич (Кравчук) О. М. Управління розвитком підприємства в умовах фінансової кризи / О. М. Полінкевич (Кравчук) // Вісн. ун-ту банк. справи Нац. банку України. – 2011. – № 1. – С. 64–68.

Ж100128

90. Полунєєв Ю. В. Підвищення міжнародної конкурентоспроможності країни як домінанта стратегічного антикризового управління / Ю. В. Полунєєв // Екон. часоп. XXI. – 2011. – № 1/2. – С. 23–27.

Ж15623

91. Пріб К. А. Програмно-цільовий підхід в антикризовому регулюванні сільського господарства / К. А. Пріб // Інновац. економіка. – 2012. – № 6. – С. 151–155.

Ж25888

92. Пучкова С. І. Ключові напрямки антикризового управління персоналом / С. І. Пучкова // Вісн. Хмельниц. нац. ун-ту. – 2011. – № 3, т. 1. – С. 232–235. – (Серія 2, Економічні науки).

Ж69410

93. Ребрик Ю. С. План заходів з антикризового управління ліквідністю банку / Ю. С. Ребрик // Вісн. Ун-ту банк. справи Нац. банку України. – 2011. – № 1. – С. 249–252.

Ж100128

(Далі буде)

Для нотаток

Підп. до друку 28.03.2013.

Формат 60x84/16. Друк офс. Ум. друк. арк. 4,42.

Видається в друкованому та електронному вигляді

Адреса видавництва: 03039, м. Київ, просп. 40-річчя Жовтня, 3